

Կ. ԲԻԱՆԿԻ

ՄԵԾ ԺՈՎԱՅԻՆ
ԾԱՆԱԴՈՒԹՅՈՒՆ

30 MAY 2010

-4 MAR 2013

2763

1000 YAM 00

891.7115

F-62

uy

ՎԻՏ. ԲԻԱՆԿԻ

Մ Ե Ծ Ծ Ո Վ Ա Յ Ի Ն Ճ Ա Ն Ա Պ Ա Ր Հ Ի Ն

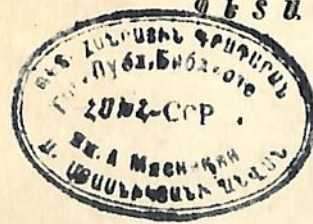
Ռուսերենից թարգմանեց
Մ. ԽԱՆԶԱԴՅԱՆ

ՀԱՊԻԿԸ ՅԵՎ ՆԿԱՐՆԵՐԸ
Տ. ՇԻՇՄԱՐՅՈՎԱՅԻ

1210
40094

4017

Հ Ս Խ Հ
Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Գ Չ Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն
Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն 1 9 3 6

Պատ. խմբ. Ա. Հայրյան

Սերազրիչ՝ Հ. Դուրյանյան

Դիվիզիոն լիազոր 402, պատվեր 506,

Հրատ. 3679, տիրած 4000

Պետհրատի տպարան, Յերևան, II Դնուհի, 4

Հանձնված և արտադրության 29 մարտի 1936 թ.

Ստորագրված և տպելու 21 ապրիլի 1936 թ.

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲ.

ВИТ. БИАНКИ
НА ВЕЛИКОМ МОРСКОМ ПУТИ

ГИЗ ССР Армении, Эривань.

Հարգելի քաղաքացի նախագահ,

Այսօր, 19... թվականի ապրիլի 7-ին, յես ազատ եմ արձակում մի վայրի սագ՝ սպիտակահաս կազարկաների*) ցեղից:

Այս թռչունը յես պատահաբար գնեցի Լենինգրադի փողոցներից մեկում անցյալ տարի աշուն: Մի փոքրիկ այն տեսնում եմ շուրջ վաճառելու: Նա պատմեց, փոքր վայրի սագին բռնել է մի փանի որ առաջ ճիւղնական ծոցի ափին, ինչ փոքր տեղ Ուստիենբաումից դեմը: Թռչունի բարեբեր խորհրդով էլ յիսն ձկնորսական ուղևորների մեջ:

Վայրի սագը ձմեռն անցկացրեց իմ բակում՝ Վիսենսկ փողոցում: Շուտով նա ձեռնասուն դարձավ: Մինչեւ անգամ թույլ եմ տալիս իմ փոքրիկ շուրջ մեջքը, յերբ նա համար կերակուր եմ բերում: Սակայն զարնանը նա սկսեց վայրենանալ: Նրան կապող թուրք ձիգ տալուց ու կցահարելուց յեւ թեւերի թափահարումից հետո եմ կռահել, փոքր նա ձգտում է ազատության: Յես ու փոքրիկ փոքրեցիկ բաց թողնել նրան: Բայց մենք այնքան էլ յիսն մեծացել մեր վայրի գերուհու հետ, փոքր կցավելին բաժանվել նրանից, յերբ հույս չունենալին, թե յերբեմն յուր կառնենք նա մասին: Յես ձեռք բերի Մոսկվայի Թռչնաբանական կոմիտեից բաց թողած Շ սերիայի № 109 ալյումինի ող: Բաց թողնելուց առաջ, մենք այս կնագցնենք թռչունի վոսֆին:

*) Վայրի սագերի ներբառուց տեսակը: Շ. Խ.

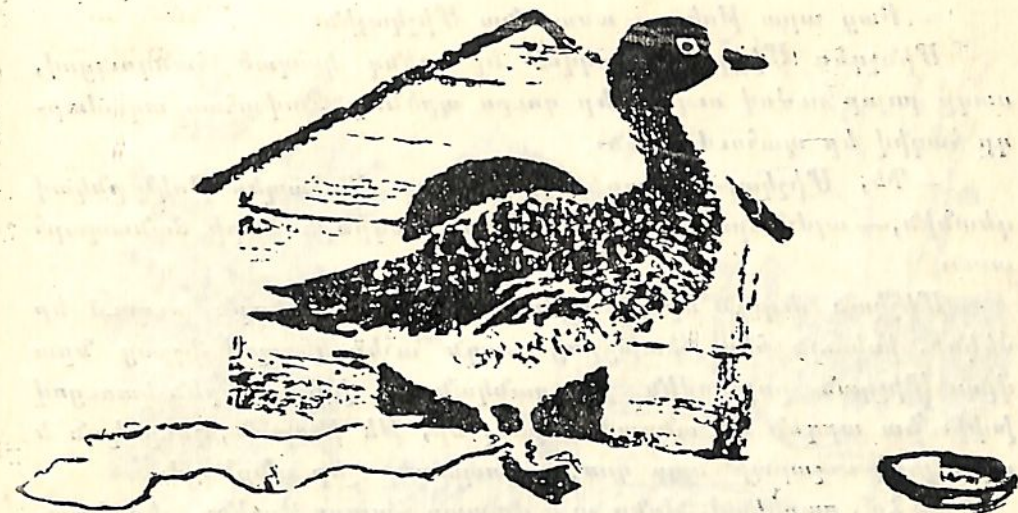
Յեթե վորեվե մեկը նորից բռնի մեռ վայրի սագին, նրկասի նրա քաթի ողը յեվ գրի այդ մասին Թռչնաբանական կոմիտեյին, չզլանա՞ գեթ ինձ Վիսեբսկ՝ վորեւն հետու յե նա քոեյ յեվ ինչ հանգամանքներում ե բռնված:

Այս նամակը գրող մարդը ներքեւում գրեց իր հասցեն, ստորագրեց և գրեց ծրարի մեջ՝ Մոսկվայի Թռչնաբանական կոմիտեյի հասցեյով:

Հետո վեր կացավ սեղանից և մոտեցավ դռանը:

— Միշկա — բարձրաձայն կանչեց նա վորդուն, — գնանք էլաց թողնենք սագին:

Մի քանի րոպեից հետո հայր ու վորդի դուրս յեկան բակը և գնացին դեպի շան նախկին բունը, վորը վայրի սագին վորպես բնակարան եր ծառայում:

Ա. Ռ. Ա. Ջ. Ի. Ն. Գ. Լ. Ո. Ի. Խ.

Վայրի սագը բնի մոտ նստած, կատաղաբար ծվատում եր կտուցով վոտին կապած թուկը: Բայց նկատելով մոտեցող մարդկանց, նա իսկույն թողեց այդ զբաղմունքը, ամբողջովին շտկվեց և վեր բարձրացրեց գլուխը: Այժմ նա հասակով ընտանի սագի չափ եր յերևում, թեև իսկապես զգալի չափով փոքր եր: Առաջին հալացքից հեշտ եր հասկանալ, վոր նա վայրի թռչուն ե: Նրա ամբողջ մարմնի վրա փետուրները դարսված ելին, ինչ վոր առանձնապես հարթ ու գեղեցիկ, ինչպես յերբեք դարսված չեն լինում տնային թռչուններին: Նրա տեսքը վայելչակազմ եր, ամուր, կուրծքն ուռուցիկ, վիզն առաձգական: Նրա կարճ, լայն շրթերը վոտքերն ամուր դիմար ելին տված գետնին: Ճակատին կիսալուսնի պես փայլում եր զուտ սպիտակ բիծը:

Յերբ հայր ու վորդի մոտեցան նրան, նա ճղճողոցով մի կողմ նետվեց: Թուկը լարվեց և հետ ձգեց նրան: Վայրի սագի գլուխը թափով դիպավ գետնին:

Միշկայի հայրն այս բանից ոգտվեց: Նա հետևից ամուր բռնեց թռչունի թևերից և բարձրացրեց ողի մեջ:

— Բաց արա թուր, — ասաց նա Միշկային:

Մինչդեռ Միշկան զբաղված էր պինդ կապած հանգուցով, սազը բոլոր ուժով ուզում էր դուրս պրծնել: Չափահաս տղամարդը հազիվ էր պահում նրան:

— Դե, Միշկա, — ասաց հայրը, չե՞րք վերջապես թուկն ընկավ գետնին, — այժմ հրաժեշտ տուր վալրի սազին և բարի ճանապարհ ասա:

Միշկան ուզում էր շուել թռչունին: Հենց ձեռքն ուզում էր մեկնի, իսկուհն հետ փախցրեց. սազն անեղ կերպով ֆշշաց նրա վրա: Միշկան բոլորովին չէր ցանկանում, վոր նա իրեն կտուցով խփի: Նա արդեն մի անգամ փորձել էր, թե ինչքան դուրեկան է այդ. լերկու շաբաթ նրա վոտքի կապտածը չէր անցնում:

— Հը, բարեկամ, վոնց ա — ժպտաց հայրը: Վոչինչ, լես կպահեմ վիզը: Իսկ դու աջ գրպանիցս հանիր ողը և տափակապուռնդ աքցանը:

Միշկան տվեց:

— Դեհ, — շարունակեց հայրը, — հետ բաց արա ողը և հագցրու սազի թաթին: Արի՛ր: Նրա ծայրերը լավ սեղմիր աքցանով: Այդպես: Յեթե հիմա վորևե մեկի ձեռքն ընկնի, լես ու դու սրա մասին դեռ կլսենք:

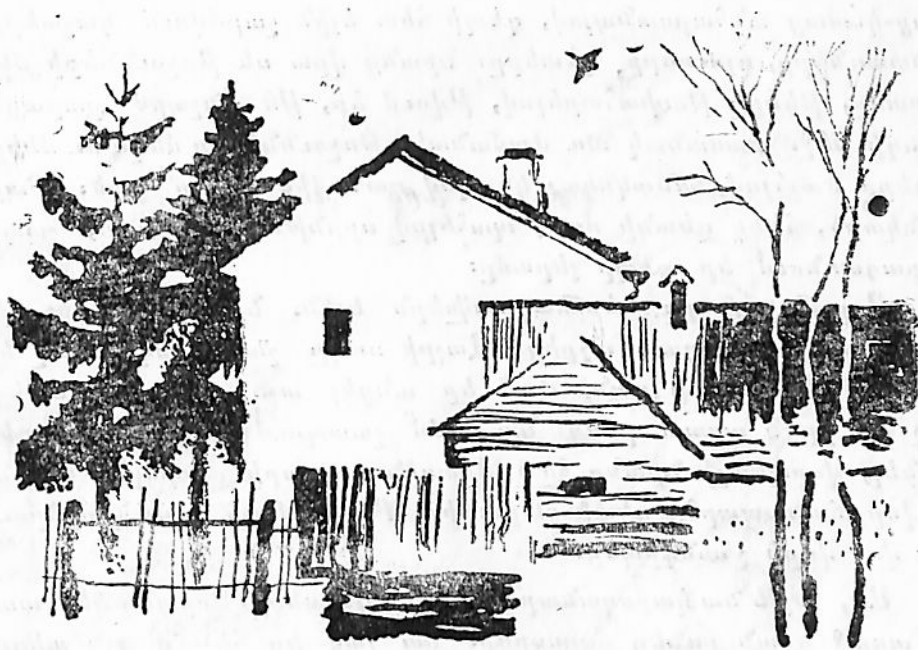
— Բուռդ բաց արա... — կասկածով փնթփնթաց Միշկան:

— Հը, ինչ ես ասում: Տեսնում ես, ողի վրա հասցե և համար կա: Յեթե մեկը բռնի մեր սազին, նա կհաղորդի սրա ողի համարն այս հասցեով Թռչնաբանական կոմիտեին: Յես ել իմ հերթին գրել եմ կոմիտեին, վորպեսզի աջտեղից հաղորդեն մեզ վորտեղ ե բռնվել սազը: Հասկանալի՞ յե:

— Հասկանալին՝ հասկանելի լե, — փնթփնթում էր Միշկան, — բայց ենքան ել հավատալու բան չե, վոր նա մի անգամ ել վորևե մեկի ձեռքն ընկնի:

— Ո՛վ գիտի: Դեհ, հիմա լես նրան բաց եմ թողնում, — ասաց հայրը. — արդեն ձեռքերս հոգնեցին նրան պահելով:

Թռչունին նա վերև գցեց ողի մեջ: Վալրի սազը թափահարեց

թևերը և թռավ ցածր՝ գետնի լերեսով, բայց հանկարծ զգալով, վոր նրան վոչինչ չի կապում գետնին, նա սլացավ դեպի վեր, թռավ. անցավ ցանկապատի վրալից և բարձրացավ տանիքից վերև:

— Դո՛ւդ, դո՛ւդ — լսվեց վերևում նրա ուռախ աղաղակը:

Մի բոպելից հետո նա փոքրիկ մժեղի չափ էր լերևում: Հայր ու վորդի նայում ելին նրա հետևից:

Յերբ նա բոլորովին անհայտացավ՝ հայրը Միշկային ուղարկեց Թռչնաբանական կոմիտեյի նախագահին գրած նամակը փոստարկղը զցելու:

Յ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ Գ Լ Ո Ւ Խ

Վալրի սազը թռչում էր լերկրից շատ բարձր: Բարձրում վզգում էր քամին: Շուրջը, վորքան կտրում էր աչքը, վոչ վոք չէր լերևվում: Վերևում արագ դեպի նրան լողում ելին սպիտակ ամպերը:

Յերկիրը ներքևում սև էր լերևում: Միայն հովիտներում տեղ-տեղ դեռևս ձյուն կար: Այնտեղ ներքևում, վոտքերի տակ, կա-

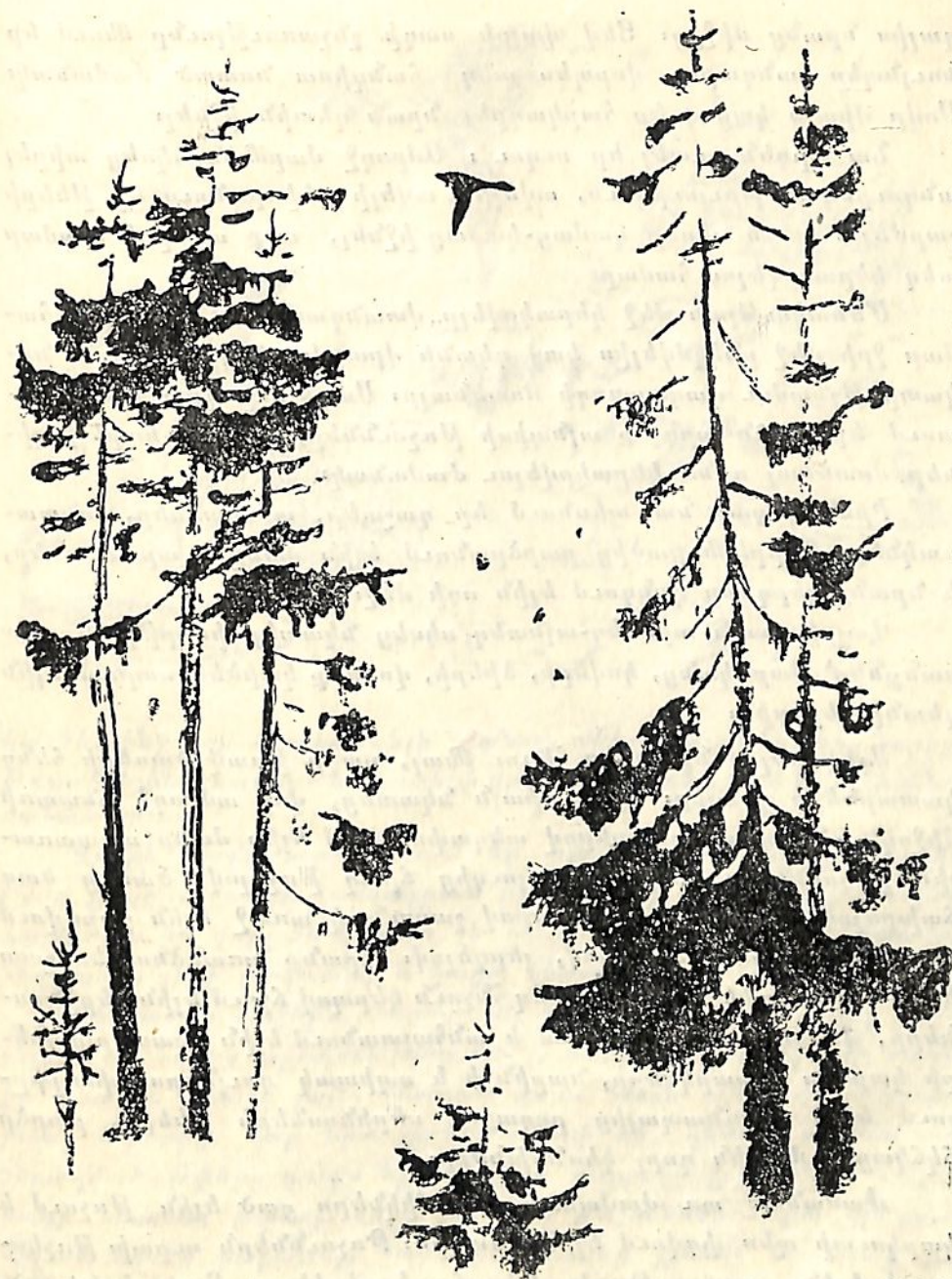
մաց-կամաց անհայտանալով, դեպի հետ ելին շարժվում դաշտերը, անտառները, գյուղերը, գետերը: Նրանց վրա սև թռչունների մեծ լերամբ, թևերը թափահարելով, թվում եր, թե անշարժ քարացել և ողի մեջ: Ժամանակ առ ժամանակ, թռչուններից մեկն ու մեկը, թևերը ծալելով, անակնկալ կերպով գահավիժում եր ցած: Բայց հանկարծ, հենց գետնի մոտ, պահելով սրընթաց տնկումը, շտապ վերադառնում եր դեպի լերամբ:

Այդ թռչողները սերմնագույներն ելին: Նրանք ել քիչ-քիչ հետ մնալով, չքացան աչքից: Վալրի սագը շարունակ առաջ եր սլանում: Արդեն մի քանի ժամ եր անցել այն ժամանակվանից, ինչ նա իրեն ազատ զգաց: Նա այժմ շտապում եր ուրիշ սագեր գտնել, վորպեսզի նրանց հետ միասին կատարի լերկար և վտանգավոր ճանապարհը դեպի հայրենիք: Բայց մինչև այժմ բարձրում նա վոչ վոքի չհանդիպեց:

Այ, լեթե նա կարողանար հասնել այն տեղը, վորտեղ կես տարի առաջ նրան բռնեց վորսորդը: Նա լավ եր հիշում այն տեղը: Այնտեղ ծովն եր: Այնտեղից ե անցնում Մեծ ծովալին ճանապարհը: Սրանով, լերամ-լերամի հետևից, շարվեշարան անցնում ելին վալրի սագերը, կարապները, բադերը, կտցարները և ուրիշ ծովալին և առափնյա թռչունները: Մեծ ճանապարհի վրա նա բաժանվեց հարազատ լերամից և իր անբաժանելի ընկեր վալեչակազմ արու սագից: Կարելի չե նա շուտով կգտնի նրան:

Վորսորդը նրան այնտեղից տարավ մութ տոպրակով: Ճանապարհը նա միտը պահել չեր կարող: Բայց անբացատրելի զգացումը, վոր ծանոթ ե միայն թռչուններին, անսխալ կերպով նրան ցույց եր տալիս ուղիղ ճանապարհը:

Ֆերկարատե և արագ թռիչքը չհոգնեցրեց վալրի սագին: Թռչունները շնչարգելություն չունեն: Թևերի ամեն մի թափահարումը նրա թոքերը լցնում եր ողով և նրանց միջոցով ամբողջ մարմնի ողալին պարկերը և մինչև անգամ դատարկ վոսկորները: Նույն մկանները, վորոնք շարժում ելին նրա թևերը՝ կամ լերկալնաձգում, կամ սեղմում ելին այդ պարկերը: Ողն ազատ մտնում և դուրս եր

գալիս նրանց միջից: Յեւ վայրի սագի շնչառութիւնը մնում եր
նուշնալես հանգարտ, վորպես տեղը հանգիստ նստած ժամանակ:
Սովը միայն կարող եր հարկադրել նրան գետին իջնել:

Նա արդեն ուտել եր ուզում: Ամբողջ մարմինն սկսեց տիրել
անդուրեկան թուլութիւն, ավելի և ավելի դժվարանում եր թևերի
շարժելը: Սագն սկսեց կամաց-կամաց իջնել, աչք ածելով հարմար
տեղ կերակրվելու համար:

Մենակութիւն մեջ կերակրվելը վտանգավոր ե: Կերակրի հա-
մար ջրի մեջ ընկղմվելիս կամ գետնի վրա վորոնելիս, չես ել նը-
կատի թշնամու գաղտագողի մոտենալը: Սագն ուշադրութեամբ դի-
տում եր՝ չկան արդուք այնպիսի թռչուններ, վորոնց կարելի լի-
ներ մոտենալ գոնե կերակրվելու ժամանակ:

Իրենից ցած նա տեսնում եր գաշտեր, պուրակներ, անտա-
ռակներ: Յերբեմն ցածից բարձրանում ելին մանրիկ արտուտներ,
և նրանց լերգերը զընգում ելին ողի մեջ:

Վայրի սագն ալստեղ-այնտեղ սկսեց նկատել փոքրիկ կերպա-
րանքներ՝ մարդկանց, կովերի, ձիերի, վորոնք կարծես սողում ելին
գետնի լերեսին:

Աշխատելով նրանցից հեռու մնալ, սագը թռավ ծառերի հենց
կատարների վրայից: Հիմա միայն նկատեց, վոր ամբողջ անտառի
միջով, անընդհատ շարքերով տեղափոխվում ելին մանր անտառա-
լին թռչուններ: Անդադար ճյուղից ճյուղ թռչելով, ծառից ծառ
ճախրելով, նրանք լերամիկներով շարունակ առաջ ելին շարժվում
ճշալով, սուլելով, ծլվլալով, լերգելով: Նրանք առանձնապես շատ
ելին անտառափեշերին: Այստեղ հնչուն կերպով ճչում ելին սերինդա-
ները, վայրկենապես լերևում և անհայտանում ելին վշասարակներ-
րի կարմիր գլխարկները, նարինջի և սպիտակ գուններով փայլո-
րում ելին տազնապալից բզզացող սերինդոսների թևերը, բարձր
ճկճկացնում ելին գորշ կեռնեխները:

Ժամանակ առ ժամանակ լերամիկները ցած ելին թռչում և
կարկուտի պես փռվում ելին գետնին: Թռչուններն ուրախ թռչկո-
տում ելին, արագութեամբ կտցահարելով կերը: Բայց հանկարծ,

կարծես ինչ վոր անտեսանելի նշանով, մեկը մյուսի հետեից նորից
թռչում ելին ծառերին և ճյուղերի վրայով շարունակում ելին իրենց
ճանապարհը:

Վայրի սագն ուրախանում եր այդ փոքրիկ ուղեկիցներով:
Բայց քաղցը, քաղցը հարկադրում եր մտածել ուրիշ բանի մասին:
Հարկավոր եր վորքան կարելի չե շուտ գտնել մի տեղ, վորտեղ
հնարավոր լինի անվտանգ և կուշտ կերակրվել:

Վերջապես առջևին, հեռու, սև հողի վրա փայլեց ջրի նեղ
շերտ: Նա սկսեց արագութեամբ աճել, աճել և շուտով վայրի սագն
իր առաջին տեսավ լալն, ջրառատ գետ: Գետն այնպես եր դուրս
լեկել ափերից, վոր նրա ցածը ափերի սև, դեռևս տերևներով
չծածկված թփերը դուրս ելին ցցված ուղղակի ջրի միջից: Վայրի
սագը նկատեց թփերի միջև լողացող թռչուններ: Նրա կրծքում
սիրտն սկսեց բաբախել, հանկամբ մերոնք լինեն: Նա ճչաց զիլ
կանչող ձայնով:

— Դժնդ — Դժնդ — Դժնդ:

— Դվանկ, դվանկ, դվանկ — պատասխանեցին նրան գետից:

Չե, այդ սագեր չեն... այդ բաղերն ելին դվղվում:

Բայց մենակ, հոգնած, քաղցած վայրի սագն ուրախ եր և այդ հանդիպումին: Չե վոր դվղվան բաղերը նրա հեռավոր ազգակա-
նուններն են: Նրանք նույն կերակուրն են ուտում, ինչ վոր ինքը:
Նա մինչև անգամ մի քիչ հասկանում եր նրանց լեզուն:

Վայրի սագը դանդաղացրեց թռիչքը, ոգում արավ մեկ, լերկու, լերեք շարունակ փոքրացող շրջան: Հետո ադմուկով շաղ տալով ջուրը, ծանրությամբ իջավ բաղերի կողքին: Նրանց ամբողջ լերամի խկույն լողալով հավաքվեց, շրջապատեց վայրի սագին, բարձրա-
ձայն դվղվոց բարձրացավ, լերեում եր, վոր բաղերն ուրախ ելին:

Մի բոպելից հետո սագն արդեն նրանց լերամի հետ կերակուր եր ճարում: Նա արագությամբ, գլուխը դեպի ցած, գլխկոնձի արավ: Նրա նարինջա-դեղին թաթերը լերեացին ուղիղ ջրի լերեսին: Լցնելով կտուցը խոտով և մանր ջրային կենդանիներով, վայրի սագը դուրս լողաց, ջուրը քամեց կտուցի կողքերի խիտ շերտիկ-
ների միջով և կուլ տվեց փափուկ կերակուրը: Շուրջը, փայփուկ-
լով թևերի վրայի մանուշակագույն-կապույտ հայելիներով, նույն ձևով գլխկոնձի ելին տալիս բաղերը: Գետի վրա լերեում և ան-
հայտանում ելին թռչունների պոչերն ու գլուխները: Բայց ամեն անգամ, հենց վոր նրանցից մեկը դուրս եր լողում, նա խկույն բարձրացնում եր գլուխը և աչալուրջ դիտում եր շուրջը: Վոչ մի թշնամի չեր կարող աննկատելի մոտենալ լերամին: Մինչդեռ մի քանի թռչուններ սուզվում ելին, մյուսները, դուրս լողալով, պա-
հապան ելին կանգնում: Բավական ե մի նախազգուշացնող ճիչ, վոր ամբողջ լերամի ականջները սրի և, կարիքի դեպքում, նույն բոպելին փախուստի դնի:

Բայց այս անգամ ել, ինչպես միշտ լինում ե, փորձանքը լե-
կավ անսպասելի: Բաղերից մեկը հաղիվ եր նկատել թփերի հետե-
վին մեծ բաղելի թևերի շարժումը, վոր նա արդեն նրա գլխա-
վերևին եր: Դվղվանի հուսահատ ճչոցը մի ակնթարթում իրար խառնեց ամբողջ լերամբ: Հարձակումն այնքան արագ եր, վոր

թռչունները չկարողացան կռահել՝ վորտեղից ե սպառնում վտանգը: Բոլորը միանգամից ցրվ լեկան: Վայրի սագը խցկվեց թփի տակ, բաղերը սուզվեցին ջրի տակ, իսկ նրանցից մեկը ող բարձրացավ:
Հենց այդ ել պետք եր բաղելին: Մրրիկի պես սլացավ թփի վրայից և հարվածեց բաղին:

Ողի մեջ պտտվեց փետուրը և որորվելով, սկսեց դանդաղ իջնել ջրի վրա:

Իսկ բաղեն արդեն հեռու լեր՝ մեռած վորսը ճիրանների մեջ: Վայրի սագը թփի արանքից տեսնում եր, ինչպես լայն գետի մյուս ափին, նա նստեց զառիվայրի վրա և սկսեց թռչունի փորը դուրս տալ: Հետո նա փետրահան արավ նրան և սկսեց ուտել:

Վայրի սագը նայեց շուրջը: Վոչ մի տեղ բաղերը չեյին լերեում: Ահից նրանք խցկվել ելին թփերի տակ և չեյին վստահանում թագը-
տից դուրս գալ:

Այնինչ բազեն վերջացրեց ճաշը, խնամքով հողին քսելով մաքրեց կտուցը և նրանով սղալեց իր կրծքի և թևերի փետուրները: Հետո ծալեց մի վոտքը և դադարեց շարժվելուց: Միայն նրա գլուխը գիշատիչ և կեռ կտուցով, յերբեմն դանդաղ դառնում եր մի կողմից մյուսը, և խոշոր փայլուն աչքերը հանգիստ և վեհորեն նայում ելին շուրջը:

Այդ խոշոր չվող սապսան բազե յեր, մեկը՝ ամենահանդուգն փետրավոր գիշատիչներից:

Նա հասակով փոքր եր սաղից, բայց սա անհաղթելի սարսափ եր զգում միմիայն նրա տեսքից: Յեվ դա վախկոտութունն չեր: Թեև բազեն իր մեծությամբ ազուավի չափ ե, բայց ողում նրանից չեն փրկվում մինչև անգամ այնպիսի խոշոր և ուժեղ թռչուններ, ինչպես ձկնկուլներն ու սագերը:

Գետնի վրա և ջրում բազեն ձեռք չի տալիս թռչուններին: Միայն ջահել անփորձ բազեները, պատահում ե, վորսին հարվածում են շատ ցածր գետնի վրա: Յեթե նրանք պատահմամբ վրիպում են՝ մահացու կերպով ջարդում են կուրծքը գետնին: Հասակավոր բազեն հարձակվում ե դարանից և խրտենցներով, հարվածում ե վերևից միշտ առանց վրիպելու:

Վայրի սագի բախտն եր, վոր խառնաշփոթության մեջ նա ող չբարձրացավ: Բազեն միանգամից նրան կշռկեր բազերի յերամի միջին և այն ժամանակ նա չեր աղատվի սուր ճիւղաններից:

Այժմ բազեն կուշտ եր: Ամեն մի թռչուն համարձակ կարող ե մոտենալ նրան և նա նրան ձեռք չի տա:

Նա այնպիսի ավազակ չե, ինչպես ճուռակը՝ վոր սպանում ե բոլորին, ում վոր միայն կարող ե, մինչև անգամ կուշտ ժամանակ: Բազեին միայն քաղցն ե հարկադրում սպանել:

Բազերը մեկը մյուսի հետևից, սիրտ առնելով, սկսեցին դուրս լողալ իրենց պատսպարաններից: Սապսան բազեն նրանց տեսնում եր, բայց չեր շարժվում: Նրա լայնակուրծք ամուր մարմինը կարծես կպել եր քարից: Յերբ նա չեր շարժվում, նրան համարյա չեր կարելի տարբերել շրջապատող քարերից և հողի կոշտերից:

Նրանց դուշնին դարմանալի կերպով հարմարվում եր նրա թևեր-
թաքարի դարչնագույն մեջքը, թևերի սև փետուրները և գորշ-
շերտավոր կուրծքը, փորը և պոչը: Միայն սալիտակ բուկը զատվում
եր սալիտակավուն քարի պես դարչնագույն հողի վրա:

Յերբ բոլոր բազերը հավաքվեցին յերամի, նրանք միանգամից,
ինչպես ազդանշանով, վեր կացան ջրից և շեշտակի բարձրանալով
վերև, աղմուկով սլացան սապսանի գլխավերևով:

Գլուխը կողքի թեքած, սապսանը հանգիստ նայեց նրանց հետե-
վից: Այդ նրա բազերի յերամի եր: Արդեն մի քանի որ ե, վոր
թռչում ե նրա հետևից, դուրս կորցելով իր ճաշի համար այս կամ այն
թռչունին: Նա, ինչպես և բազերը, հիմա անցնում ե Հյուսիս՝ իրեն
հայրենիքը: Յերբ նա կուշտ ե՝ յերամի առաջ ե թողնում: Բայց
հենց վոր քաղցը նրան հիշեցնում ե, վոր նրա ստամոքսը դա-
տարկ ե, սապսանն արագությամբ հասնում ե իր բազերի յերամին:

Այսպիսով նա ճանապարհին յերբեք առանց կերակուր չի մնում:

Այժմ ել նա հանգիստ նայում եր հեռացող յերամի հետևից,
աշխատելով մտքումը պահել նրա թռիչքի ուղղութիւնը:

Հանկարծ նրա աչքերում փայլեց գիշատիչ հուրը: Նա միան-
գամից ամբողջովին ձգվեց և ուշադրութիւնը լարեց: Իր բազերի
միջև նա տեսավ վայրի սագին: Այդ արժեքավոր վորս եր:

Այդ բոպեցին վոչինչ չկասկածող սագը վաստակեց անողորմ,
անգուլթ հալածող, վորից նրան փրկել չեն կարող վեջ արագա-
շարժ թևերը, վոչ ամուր կտուցը:

Յ Ե Ր Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ի Խ

Վրա հասավ տաք, պարզ գիշեր: Ձյունը հալվում եր: Գունատ
լերկնքում հաղիվ նշմարելի կերպով առկաջում ելին նոսր աստղե-
րը: Յածում՝ գլուղում, մեկը մյուսի հետևից հանգչում ելին աղոտ,
կարմիր ճրագները:

Շուրջը խաղաղ եր: Մթությունից գալիս եր միայն մեղմ
կարկաչունը՝ հայտնի չե թե ուր վազող առվակներին:

Ահա բարձունքում լավեց մոտեցող բազերի անտեսանելի յե-
րամի թևերի շաշումը:

Ուղիղ գլուղի վրա լերկնքից հնչեց վայրի սագի զիւ փողա-
լին կոնչյունը:

Գլուղի ծայրամասում տնային սագերն իրար անցան: Ուժեղ
թափահարեցին թևերը և ձայն տվին զիւ ու թախծոտ: Գիշերային
թուլ կիսալուսի մեջ, նրանց տեսանելի թվաց դեպի հեռուն անց-
նող լերամի անորոշ ստվերը:

Մի քիչ ժամանակից հետո, նույն անբռնելի ստվերը սահեց
ուրիշ գլուղի վրայից, հետո լերորդի: Յեւ ամեն տեղ վայրի սա-
գի փողային ձայնը արթնացնում և հուզում էր գլուղական սագերին:

Ազատութիւնը վաղուց մոռացած տնային թռչունները, խը-
ռովահույզ թափով ողում թափահարում ելին թևերը:

Բայց թռչելուց հետ սովորած, այժմ նրանց համար անպետք
թևերը նրանց չեղին բարձրացնում դետնից, չեղին կարող ոգնել
գերութիւնից ազատվելու: Յեւ գիշերային խաղաղության մեջ
լերկար ժամանակ չէր լուծում նրանց ճիշդ՝ լի անգոր հուսահատու-
թյամբ:

Իսկ բազեն՝ իր ազատությամբ բախտավոր, արագ, վստահ
թափահարումով սլանում էր ավելի և ավելի առաջ: Նա սլանում
էր վտանգների, գոլցե և մահվան հանդեպ: Բայց առջևում նրան
սպասում էր ծովը: Մեծ ճանապարհը ծովային և նրա վրա — ընդ-
ամպա թափառականների աղմկարար լերամներն ու մենակ թո-
ղած ընկերոջ հանդիպումը:

Գիշերվա վերջին բազերի լերամն իջավ հալված ջրով լի ան-
տառի ճահիճը:

Այստեղ մութն էր և խաղաղ: Քամին այստեղ չէր թափանցում:
Հարթ սև շուրը փայլում էր, արտացոլելով լուսացող լերկինքը:
Մռայլ լեզուները խիտ շարքով բոլորակի պատել ելին ճահիճը:
Նրանց փոված ճուղերը վրանաձև կախված ելին հենց ջրի վրա:

Մթութիւնը թռչուններին չէր վախեցնում. գիշերային խա-
վարի մեջ նրանք վորոշում ելին բոլոր շրջապատող առարկաները:
Քանի ամեն ինչ անշարժ էր մնում, թռչունները կարող ելին հան-

գիստ լինել: Նրանց տեսողութիւնից չէր խուսափում վոչ մի ըստ-
վեր: Թշնամիները չեղին կարող առանց նկատվելու գաղտազողի
մոտենալ նրանց:

Անտառում մեռելային լուռութիւն էր տիրում: Միայն լերբեմն-
լերբեմն թռչունների լարված լսողութիւնը խշխշոց էր բռնում
ինչ վոր տեղից, մութ թափուտի խորքից: Բազերից մեկն իսկույն
զվզվում էր, և ամբողջ լերամը մի ակնթարթում պարզում էր վզե-
րը, ականջ էր դնում և շուրջը նայում: Բայց խշխշոցն այլևս չէր
կրկնվում, թռչունները հանգստանում ելին և նորից սկսում ելին
ուտել: Նորից գիշերային խաղաղության մեջ լսվում էր միայն ջրի
մեջ սուզվող մարմինների հանդարտ ծփումը: Յերամը շտապում
էր կշտանալ, քանի դեռ շրջապատում թափառող թշնամիները չեն
հայտնաբերել նրանց պատասպարանը:

Վայրի սագը սուզվում էր հենց ափի մոտ, խիտ լեղենու
թաթերի պաշտպանության տակ: Այստեղ նա իրեն ապահով էր
զգում. լեթե վորևէ գիշատիչ հարձակվեր բազերի վրա, վոր լողում
ելին բաց ճահճի մեջտեղում, նա կարող էր ծլկվել:

Ճահճի հատակին բուսել ելին փաթաթվող լերկար ջրիմուռ-
ներ: Սագը շուտով զգաց, վոր վոտքը խճճվել է նրանց մեջ: Նա
թափով առաջ նետվեց, բայց մետաղյա ողը ցավեցնելով խրվեց
նրա վոտքի մեջ: Ամուր ջրիմուռները բռնել ելին նրան: Սագին
թվաց, թե նորից կապված է:

Այդ ժամանակ թափուտում պարզորոշ վոստ ճռճաց: Սագը
դադարեց վոտքը թափ տալուց և ամբողջ մարմնով կամաց դար-
ձավ դեպի ափը:

Արևոր լեղենու խավարից շեշտակի նայում ելին նրան լեր-
կու վառվող անթարթ աչքեր:

Վայրի սագն ուզում էր աղաղակի, բայց ջղաձգումը սեղմեց
նրա կոկորդը: Սարսափից նրա ամբողջ մարմինը քարացավ: Բա-
վական է, վոր մի շարժում անի, և անտեսանելի հրեշն ամբողջ
ժանրությամբ կրկնի նրա վրա ու կճխի:

Վայրի սագն այլևս ցավ չէր զգում վոտքի մեջ խրված ողից:
Նա չէր ել մտածում փախչել: Չէր կարողանում հայացքը հեռաց-
նել այդ իրեն թափանցող աչքերից:

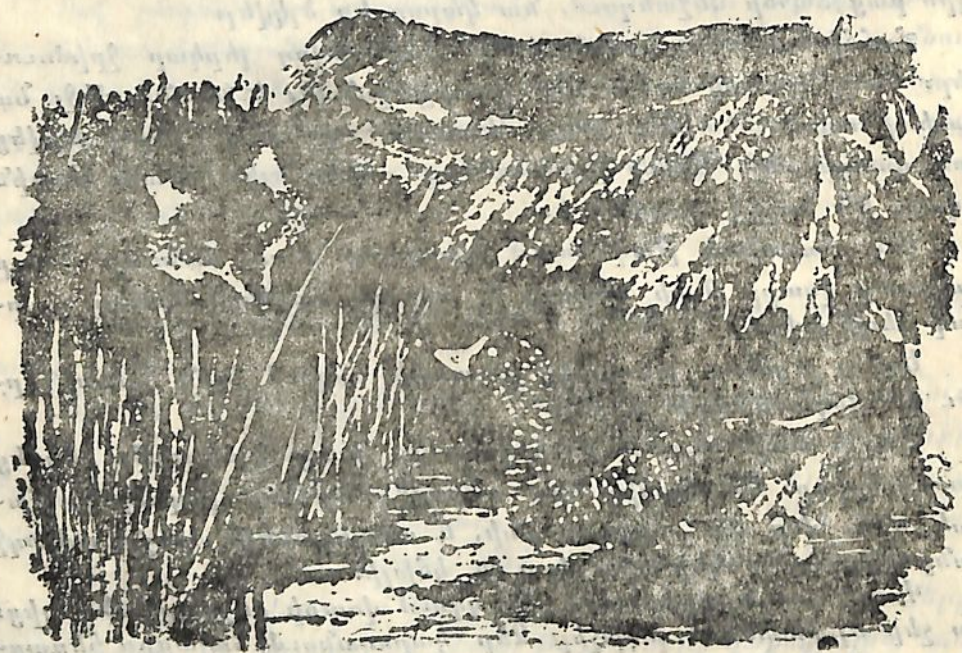
Հանկարծ ինչ վար բան ուժեղ հրեց նրա կողքը: Մի ակնթարթ սաղի աչքերը կտրվեցին աչն աչքերից: Իրեն կողքին տեսավ մի բադ, վոր թևով խփել էր նրան: Այդ նույն րոպեյին հանկարծ նրանից լեզվուղը չքացավ:

Յեվ սազն այնպիսի ուժով թափ ավեց իրեն տեղից, վոր նրա վտաքը բռնող շրիմուռները կտրվեցին:

Բարձր ճշուհնով նա վազեց ջրի վրայով, ոգնելով իրեն թևերով: Բադերը վեր կացան ճահճից:

Հենց նույն ժամանակ թավուտից լավեց աղվեսի չար հաջոցը: Հաջոցը դարձավ փեղմեղուց և ապա քրթմնջուհ: Թռչունները լսեցին ճյուղերի դադարող ճարճատյունն անտառում՝ հեռացող գիշատիչի վտաքերի տակ: Աղվեսը գիտեր, վոր ահաբեկված լերամը կընստի ճահճի մեջտեղում և այլևս չի հաջողվի թռչուններին դարանակալել ափի մոտ:

Բադերը և վալրի սաղը թռչում ելին ջրի վրա: Նրանք դեռ կուշտ չէին և չէին ուղում հեռանալ այստեղից:

Բայց շուրջը, մթուժյան մեջ պահ մտած, շատ սարսափելի թշնամիներ կային:

—Ուղու-ո՛ւ—լավեց հանկարծ չարագուշակ ձայն անտառի խորքից:

Սահուն կերպով դեպի ջուրն իջնող լերամը միահամուռ կերպով թափահարեց թևերը:

—Ուղու-ո՛ւ, ուղու-ո՛ւ, լավեց պատասխանը մյուս կողմից:

Յերամը բարձրացավ դեպի վեր և սլացավ անտառի վրայով:

—Ուղու-ու, ուղու-ո՛ւ, այժմ բվեճները միմյանց ձայնակցում ելին ինչ վոր տեղ, նրանցից ցածր և այլևս սարսափելի չէին լերամի համար:

Լուսանում էր: Գյուղերում արթնանում ելին մարդիկ:

Անցավ սահուն, անշտապ թռիչքի մի ժամ: Ծագող արևի ճառագայթները սահելով վարդագուշն ամպերի վրայով, իջան ցած և վոսկեսաղ տվին հեռվում նշմարվող քաղաքի խաչերի և գմբեթների վրա:

Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ի Խ

Այդ ժամանակ սապսանն արդեն հասնում էր իր բադերի յերամին: Մրրկանման արագ թռիչքը չդանդաղեցնելով, նա սլացավ արթնացող գյուղերի վրայով: Տնային սաղերը նրա լերկալու ժամանակ, վախից աղմկում ելին և ուժգին նետվում չարդախների պաշտպանության տակ:

Սապսանը սլանում էր առաջ և առաջ: Ներքևում վայրկենաբար լերկում ելին գյուղեր, դաշտեր, պուրակներ: Վերջապես նա սլացավ լեղենու մեծ անտառի վրայով: Ծառերից վեր, տեղ-տեղ լերկում ելին մանր թռչունների լերամիլներ: Բադի լերկալուն պես, նրանք մի ակնթարթում փախուստի ելին դիմում: Նրանք ցրված նետվում ելին ցած, վերև, կողքերի վրա—միայն թե հեռու լինելին դաժան գիշատիչից:

Բայց սապսանը նրանց վրա ուշադրություն չեր դարձնում. առջևում նրան խոշոր վորս էր սպասում: Նա սլանում էր ավելի ու ավելի արագ:

Արևը դեռ ցած կանգնած էր հորիզոնի վրա, չերբ սապսանը հեռվում քաղաք տեսավ:

Այնինչ վայրի սազը, չղգալով իրեն վրա հասնող փորձանքը՝ դանդաղեցրեց թռիչքը: Նա բարձրից զարմանքով դիտում էր իր ներքևում ծավալվող քաղաքը:

Մարդիկ դեռ քնած էին տներում:

Քաղաքը մեռած էր թվում: Ձանազան ուղղութիւններով նըրան կտրտում էին գորշ քարե միջնորմներ, ծածկված մուգ կարմիր յերկաթով: Ձանազան չափերի քառանկյունի և թեք վանդակիկներ կիպ կպած էին մեկը մյուսին: Նրանց արանքի յերկար, ուղիղ, նեղ փողոցները հիշեցնում էին առուների չոր հունը: Քաղաքի մեջտեղում փայլում էր գետը, սեղմված ուղիղ դրանիսյա ափերով: Այնտեղ, վորտեղ նա յերկու բազուկի յե բաժանվում, կողքերից վեր էին բարձրանում յերկու բարակ վոսկե ցցեր:

Առաջվա անշտապ թռիչքով թռչող յերամի և սապսանի միջի տարածութիւնն ամեն ըուպե փոքրանում էր: Բայց, վնչ բազերը, վնչ ել վայրի սազը, չէին նկատում հետապնդողին: Վայրի սազի հայացքը կանգ առավ մի հսկայական տան կլոր վոսկյա տանիքի վրա: Արևի պայծառ լույսով վողողված՝ վոսկին աչք եր ծակում:

Վայրի սազը տեսավ, ինչպես այդ տանիքի տակից դուրս պըրծավ մի թռչուն և թռավ վերե: Շուտով կարելի էր վորոշել բազելի մանգաղանման կեռ թևերը:

Բազերից մեկը հուզված զվզվացրեց և ամբողջ յերամի սկսեց վեր բարձրանալ: Բազեն համարյա ուղիղ գծով սլանում էր դեպի նրան: Այժմ փրկութիւնը կապված էր նրանից, թե՛ կարող ե արդյոք յերամը թույլ չտալ բազելին հասնել իրեն և բարձրութիւն վերցնել՝ մեջքին հարվածելու համար:

Թռչունները լուռ էին և լարում էին իրենց ամբողջ ուժն այդ ողալին պայքարում:

Այսպես անցավ մի քանի տանջալից-յերկար ակնթարթներ: Շնչառութիւնը դժվարանում էր ընդամայա բարձրութիւնն նոսրացած ոդում:

Վայրի սազը սարսափով նկատում էր, վոր չնայած նրա բո-

լոր ջանքերին, բազեն ավելի լավ տեսանելի էր դառնում, ավելի մոտենում էր: Արյունը խփում էր նրա գլխում: Միրտը ցավով բաբխում էր կրծքում:

Բազեն հանկարծ դադարեց բարձրանալուց: Մի ակնթարթ նա անշարժ կախվեց ոդում, հետ դարձավ և հանկարծ նետվեց մի կողմի վրա:

Յերամի, ոգավելով դործի՝ իրեն համար բախտավոր ընթացքից, միահամուռ կերպով ուղիղ առաջ սլացավ: Մի վայրկյան սազը դեռևս տեսնում էր բազելի արագ յերևացող և անհայտացող թևերը: Նրան թվաց վոր բազեն սլանում է իր արտացոլման հանդեպ ջրի մեջ: Բայց հետևյալ վայրկյանին բազեն և իր կրկնորդը անհայտացան նրա աչքերից:

Այժմ վայրի սազն առաջ նայեց: Հրճվանքի ճիչ դուրս թռավ նրա կրծքից. ուղիղ նրա առաջ, առավոտյան արևի ճառագայթների մեջ փայլելով՝ փռված էր ծովը:

Այնտեղ տարածվում էր Մեծ ճանապարհը:

Յերբ սապսանը բազերի յերամի մեջ նկատեց քաղաքի վրա բարձր թռչող վայրի սազին, նա թռիչքն ավելի արագացրեց: Նա ժամանակ չունեց կողքերի վրա նայելու. նրա և յերամի միջի տարածութիւնը, թևերի ամեն մի թափահարման հետ, փոքրանում էր: Հիմա սազին վերևից հարվածելու համար, պետք էր վեր բարձրանալ:

Յերամի վոչ մի թռչուն հետ չնայեց: Կնշանակի նրանք դեռ չէին նկատել նրան: Բայց ինչո՞ւ նրանք շարունակ վեր են բարձրանում:

Սապսանը ցած նայեց: Այնտեղ նրա հանդեպ բարձրանում էր ուրիշ բազ: Մի վայրկյան սապսանին թվաց, վոր իբր թե ջրի մեջ իր արտացոլումն է տեսնում, այնքան նման էր նրան դեմի բազեն: Հետևյալ վայրկյանին սապսանը հասկացավ, թե ինչո՞ւ բազերը վեր սլացան. մյուս բազեն ել հետամտում էր յերամին, բազերը խուտափում էին նրանից:

Միջակիցն ել նկատեց սապսանին: Նա վերև թռչելիս կանգ առավ, կտրուկ կերպով շրջվեց տեղում և հանկարծ շեշտակի նետովեց սապսանի ճանապարհը կտրելու:

Այդ բուպելին լերկու բազեն ել միատեսակ բարձրության վրա ելին: Յերկուսն ել միանգամից հաշվի առան իրենց կռվելու ուժերը:

Սապսանը արևածագից սկսած անդադար հետապնդում եր լեռամին և հոգնել եր: Բայց նա իր ախոյանից խոշոր եր:

Քաղաքից բարձրացած բազեն նրանից փոքր եր հասակով, բայց թարմ ուժերի պաշար ունեւ: Բարձր ռազմի ճշոցով—դիակ, դիակ—նա համարձակ հարձակվեց հակառակորդի վրա:

Այդ կատաղի ճիչը լսելով, սապսանն արիւթթունը կորցրեց —այսպես ճչում են բազեները միայն իրենց շրջանում: Սապսանը հետ դարձավ և փախուստի դիմեց:

Գիշատիչ թռչուններն իրենց տիրապետութուններն ունեն, վորտեղ նրանք իրենց ցեղի այլ թռչուններին թույլ չեն տալիս վորս անելու: Այդ տիրապետութուններն անտեսանելի ողբալին շրջաններ են, վորի մեջտեղում գտնվում ե գիշատիչի բունը: Տերը կարողանում ե պաշտպանել իր շրջանն ամեն տեսակի թշնամուց, նույնիսկ արծվից:

Քաղաքային բազեն հաղթական ճիչով սլացավ սապսանի հետեւից: Հետապնդումը շարունակվեց, մինչև սապսանը դուրս թռավ քաղաքի սահմաններից: Այստեղ նրան հալածողը հետ ընկավ և վերադարձավ տուն՝ վոսկյա գմբեթի տակ, վորտեղ առաջին անգամ նրան նկատեց վայրի սագը:

Այստեղ նա ապրում եր աղմկոտ, մարդաշատ քաղաքի մեջ, Հանդգնության չափ համարձակ, ինչպես բոլոր բազեները, նա հաճախ ճանկում եր աղամբի կամ գորշ ագռավ ուղղակի անցորդների գլխավերևին: Քաղաքացիք մինչև անգամ չեյին կասկածում, վոր այդ դաժան գիշատիչն ապրում ե իրենց կողքին՝ մայրաքաղաքում:

Նրանցից շատերը տեսել եյին, ինչպես աղամբիների լերամը, վախեցած բազելի հանկարծակի լերկալուց, աղմկով սլանում եյին

նրանց աչքի առաջ: Բայց նրանք չեյին կռահում վերև նայել կամ ուղղակի չեյին նկատում վոչ աղամբիների հանկարծակի շփոթութունը, վոչ գիշատիչի արագ հարձակումը:

Յերկու բազելի հանդիպումը փրկեց վայրի սագի կյանքը: Սապսանը գլխապտուկտ փախուստից հոգնած, հարկադրված եր իջնել քաղաքից դուրս առաջին պատահած պուրակում: Մինչդեռ նա այստեղ հանգստանում եր, բազերի լերամը ծով հասավ և կորավ Մեծ ծովային ճանապարհի այլ թափառողների մեջ:

Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ Դ Լ Ո Ւ Խ

Միշկան իր առաջ փուել եր մեծ քարտեղը: Նրա վրա գտավ Վիտեբսկ քաղաքը և մատիտով ընդգծեց:

Նա շատ մտատանջվում եր ազատ թողած վայրի սագի մասին: — «Լավ, — մտածում եր Միշկան: — Թող նա թռչի այնտեղ, վորտեղ նրան բռնել են»:

Նա ուղիղ գիծ քաշեց Վիտեբսկից մինչև Ֆիննական ծոցը, Լենինգրադից ձախ:

«Ճիշտ ե, նրան այնտեղից բերել են փակ զամբյուղի մեջ: Ե, ինչ անենք վոր, փոստային աղամբիներն ել են փակ զամբյուղներով տանում: Այսուամենայնիվ չե վոր նրանք գտնում են ճանապարհը դեպի իրենց աղամբանոցը»:

«Իսկ հետո»

Միշկան մտառուվեց:

«Ասում են վայրի սագերը բուն են դնում բոլորովին հյուսիսում: Նրանց ճանապարհը Լադոգայի և Ոսեգայի լճերով ե, այնուհետև մանր լճերով: Յեվ կթռչի հեռու սև անհատակը—նոր Յերկիրը: Նրան ռվ պիտի բռնի այնտեղ: Այնտեղ մարդ ել հո—մեկ, լերկու և հաշվվը վերջացավ: Յեթե նրան վորեւ նենեց վորսորդ ել գնդակահարի, նա ինչ գիտի, թե ողի մասին Մոսկվա պիտի հաղորդի»:

— Հայրիկ, հե՛յ—ձայն տվեց հանկարծ Միշկան ամբողջ ուժով, — նենեցները գիտեն, վոր ողի մասին պիտի Մոսկվա հաղորդեն:

— Ի՞նչ է, — ձայն տվեց հայրն իր սենյակից, — ի՞նչ նեմեցներ, ի՞նչ ող:

— Նեմեցներ չեմ ասում, այլ նենեցներ, սամուցեղներ՝ հին ձևով: Յեթե մեր վայրի սագին վորեե նենեց վորսորդ սպանի Նոր Յերկրում, գլխի կընկնի ողի մասին հաղորդի:

— Հա՛, ա՛յ թե ինչի մասին ես ասում: Եհ, շատ հնարավոր է վոր հաղորդի ել: Հյուսիսային վորսորդները շատ զիտունակ և հարցասեր մարդիկ են: Ողը վորքին թռչունի մասին արագութամբ բոլոր կտարածվի բոլոր բնակավայրերում: Իհարկե այդ մասին կիմանան և այնտեղի գիտական աշխատողները: Չե՞ վոր այնտեղ, Նոր Յերկրում, մենք ուղիովիջան և այլ այդպիսի բաներ ունենք: Ենտեղից ել իմաց կտան Մոսկվա:

— Գուցե այդպես ել է, — համաձայնվեց Միշկան: — Ի՞նչ լավ բան կլինեն Նոր Յերկրից տեղեկություն ստանալինք, թե ահա բարևում է ձեզ սպիտակաձակատ վայրի սագը:

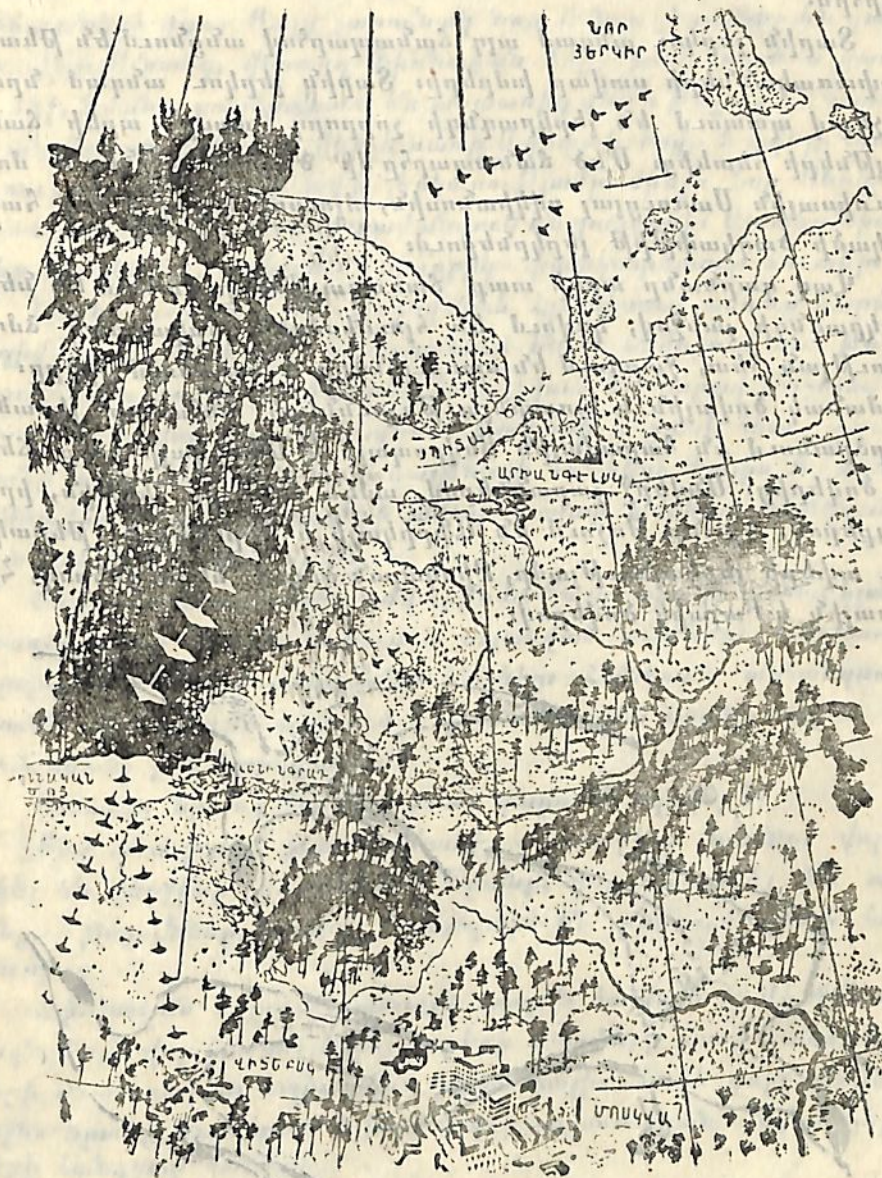
Միշկան աչքերը քարտեզից բարձրացրեց և մտածկոտ նայեց լուսամուտից: Այնտեղ նրա աչքերը միանգամից չովեցին վախից. դուրսը ձյուն էր գալիս, իսկական կատաղի բուր էր: Միշկան մտածում եր.

«Եհ, կնշանակի վերջ վայրի սագին: Չմեղը լեկավ: Ո՛ւր պիտի գնա թռչունը: Հո չի կարող վերադառնա իրեն բունը:

Միշկան գնաց հոր մոտ և նրան ասաց իր լերկյուղի մասին: Հայրը հավատացնում եր, վոր դեռ վոչինչ հայտնի չե, — գուցե այնտեղ, վորտեղ հիմա սագն է, վոչ մի բուք ել չկա: Գուցե այնտեղ գեղեցիկ լեղանակ է: Յեվ, վերջապես, հո բոլոր թռչունները չեն վոչնչանում, լերը ճանապարհին նրանց բուք է վրա հասնում: Ինչ դատարկ բան է՝ ամեն տեսակ սարսափներ լերեվակալել:

— Վե՛յ, — ասաց Միշկան հաստատուն կերպով, — լես գիտեմ. մենք սխալվեցինք: Այնպես վաղ չեր կարելի բաց թողնել վայրի սագին: Պետք է սպասելինք իսկական տաքերն սկսվելուն: Նա մեղ մոտ ընտելացել եր տաքին: Հիմա կվոչնչանա ցրտից:

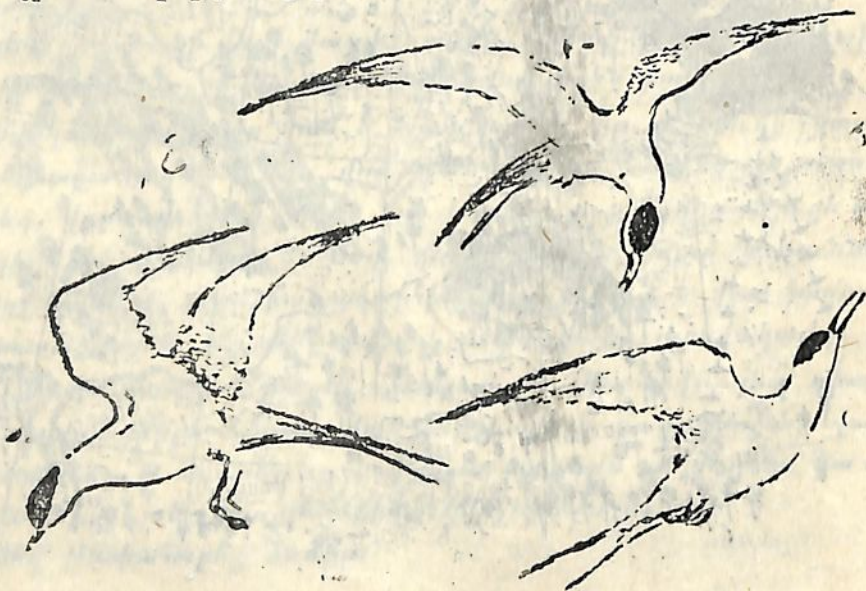
Յեվ թափահարեց ձեռքը:

Գարնանը և աշնանը աղմուկ է տիրում Մեծ ծովային ճանապարհին:

Տարին լերկու անգամ այդ ճանապարհով անցնում են թևավոր թափառականների ստվար խմբերը: Տարին լերկու անգամ նրանք թռչելով պտտում են լերկրագնդի չորրորդ մասը՝ արևի ճառագայթների հետևից: Մեծ ճանապարհը մի ծալքով կոթնել է մռայլ Հյուսիսային Սառուցյալ ովկիանոսին, մյուսով կորել է շոգ հասարակածի ծաղկափթիթ լերկրներում:

Վաղ գարնանը արևի տաք ճառագայթները սահում են ներքև լերկրագնդի լանջով: Կոպում են հյուսիսային լերկարատե ձմռան մթության հետ, շարդում են սառուցյաները և ազատում ջրերը: Այդ ժամանակ ծովային և առափնյա թռչունների անհամար լերամներ բարձրանում են հարավային Յեվրոպայի և Աֆրիկայի տաք լճերից ու ծովերից: Անվերջ շարաններով, ամեն մեկն իր հերթին, իրենց շարքերով, նրանք թռչում են Աֆրիկայի և Պիրենեյան թերակղզու ափերի լերկայնությամբ, Բիսկայան ծոցով, նեղուցներով, Հյուսիսային և Բալտիկ ծովերով:

Յերամների մի մասն առաիճանաբար սկսում է հետ ընկել, թեքվում է Մեծ ճանապարհից, լայն փռվում է չորս կողմի վրա և բնակութուն հաստատում շրջակա լճերի, գետերի ափերին ու ճահճուտների վրա: Բայց շարունակ նոր և նոր լերամներ են գալիս հարավից: Այնտեղ, վորտեղ Ֆիննական ծոցը խոր մտած է ցամաքի մեջ, նրանք բարձրանում են անտառից վեր և թռչում են համարյա անընդհատ շղթայով մինչև սառը Սպիտակ ծովը և ավելի հեռու, Սառուցյալ ովկիանոսի ափի լերկարությամբ՝ մինչև Նոր Յերկիրը: Այստեղ վերջին լերամները բաժանվում են զուգերի: Այստեղ նրանք բնեք են շինում, հանում են փոքրիկ փափկափետուր ճուտեր:

Նրանք շտապում են, վորովհետև Հյուսիսում ամառը կարճ է: Հազիվ իրանց ճուտերը հասունանում են և սովորում են թռչել, թռչունները նորից լերամներով հավաքվում են հարավ թռչելու համար: Քաղցը վոր վրա չե հասնում խավարի և ցրտի հետ, քշում է նրանց արևի հեռացող ճառագայթների հետևից: Գալիս է աշունը և թևավոր թափառականների ավելի ստվար խմբերը ծածկում են Մեծ ծովային ճանապարհը:

Յերկար ճանապարհը դժվարին է: Բայց հարավի անհույ կյանքն արագությամբ վերականգնում է սալառված ուշժերը: Աննկատելի կերպով անցնում է ամիս-ամսի հետևից: Հանկարծ անհանգստությունն ու հուզումը պատում է թռչուններին: Նրանք այլևս տեղում նստել չեն կարողանում:

Այստեղ, նրանց հայրենիքում, դարունն սկսվել է:

Յեվ ահա լերամ լերամի լետևից — առաջինը նրանք, վորոնք լեկել են վերջինը, վերջինները նրանք, վորոնք լեկել են առաջինը — թռչունները նորից ճանապարհ են ընկնում դեպի հեռու Հյուսիսը:

Ֆիննական ծոցում սառուցյն արդեն հալվում է: Վերջին սառցադնդերը, վոր մնացել էլին քարերի և ափերի մոտի ծանծաղուտների վրա, դեռ ևս սպիտակին էլին տալիս ծովի դորշ փռվածքի միջև: Նրանք ծառայում էլին վորպես ապաստարան անցնող լերամների հանգստի համար:

Հենց այդ սառցադնդերից մեկի վրա իջավ հոգնած վալրի սաղը:

Նա հենց նոր եր բաժանվել իր ուղեկիցներից՝ բաղերից: Բաղերը մնացին ափի մոտ կերակրվելու, իսկ նա թռավ իր հարազատ լեռամբ գտնելու:

Այդ տեղը նրան լավ հայտնի չէր. հենց այստեղ անցած աշնանը նա հեռացավ իր լեռամից, խճավեց ձկնորսական ուռվանում և ընկավ վորսարդի ձեռքը:

Բայց այժմ շրջակայքում վոչ մի տեղ վայրի սագեր չեղին լեռնում:

Կես որ եր — հանգստի ժամանակը ճանապարհին: Միայն լեռքեմն հեռվում անցնում եր թռչունների միայնակ լեռամ, վորոնք շտապում էին կերակրվելու:

Սառցազնդի վերևը հետ ու առաջ էլին թռչում ճայերը: Նրանցից մեկը կամ մյուսը, թևերը մեջքի վրա ուղիղ բարձրացրած, ընկնում եր ալիքների մեջ: Փայլուն ջրակաթիլների կաթերը մի ակնթարթ տեսողութունից ծածկում էին սպիտակ թռչունին: Մի ակնթարթից հետո, արագ բարձրանալով ջրից, նորից թևերը թափահարում եր ողի մեջ: Նրա կտուցի մեջ փայլում եր արծաթյա ձկնիկը:

Վայրի սագը ճայերի վրա վոչ մի ուշադրութուն չէր դարձնում: Նա ուշադրութամբ նայում եր դորշ ալեծածանումին: Ուղիղ սառցազնդի մոտ և ավելի հեռու, ծովում, մերթ լեռնում, մերթ անհայտանում էլին ջրում ձուկ վորսող ջրսուղ բաղերը: Ավելի հաճախ աչքի էլին ընկնում սպիտակակուրծք հողամազիկները, խոշոր սև մանեկաբաղերը և խալտաճամուկ ծովաբաղերը:

Ահա իրենից շատ հեռու, սառցազնդի և ափի արանքին, սագը նկատեց լեռի ու խոշոր թռչուն: Նրան թվաց, թե այդ սագեր են: Արևի ճառագայթների մեջ ջուրը փայլում եր պողպատի պես. աչքերը հողնում էլին հեռուն նայելուց:

Վայրի սագն իսկույն իջավ ջուրը և լողաց դեպի այդ թռչունները: Այժմ նա նրանց աչքից կորցրեց. նրա աչքերի առաջ բարձրանում էին ալիքները և

խանգարում էլին նայել ծովի մակերեսն ի վեր:

Այսպես անցավ մի քանի րոպե: Վերջապես նա նորից տեսավ նրանց արդեն հեռու սառցազնդից, վորտեղից դիտում եր նրանց: Հենց նույն րոպեին լեռի ու թռչունները բարձրացրին մարմնի առաջին մասը և թափով սուզվեցին ջրի մեջ: Վայրի սագը նկատեց նրանցից մեկի սև բուկը և մեջքի թունդ սպիտակ շերտերը:

Նա միանգամից ճանաչեց ծովային խոշոր թռչուններ՝ սուզահավերին: Վայրի սագը հիմա ափից հեռու չէր: Այստեղ նրան սկսեցին հանդիպել զանազան բաղեր: Ափի ծանծաղ ծոցիկները լի էին տիղմով: Բաղերը նրանց մեջ առատ կերակուր էլին գտնում:

Նրանց առանձին տեսակներն առանձին խմբերով էլին լինում, մերթ մոտենալով, մերթ հեռանալով միմիանցից: Միայն փոքրիկ աշխույժ մրտիմները դես ու դեն էլին ընկնում նրանց արանքին և կպչում այս կամ այն լեռամին:

Այստեղ կային զանազանագույն շիկագուլիս թռչուններ և տիգաբաղեր, վորոնց մեջքը բազմերանգած և նրբագույն ալիքավոր շերտերով, իսկ լեռկար սուր պոչն իրոք, տեղ ե հիշեցնում, և դրվղրվաններ — հենց նրանց նման, վորոնց լեռամի հետ այստեղ լեկավ վայրի սագը: Գուցե մինչև անգամ, նրա քիչ առաջվա ուղեկիցներն էլ այստեղ էին. դվղվան բաղերն այնքան շատ էլին, և նրանք բոլորն այնքան նման էլին իրար, վոր վայրի սագը նրանց մեջ չէր կարող ճանաչել իր ծանոթներին:

Շրջապոցով և դվղվոցով, թռչուններն աշխատում էլին կշտա-

նալ, վորպեսզի նոր ուժերով յերեկոյան ճանապարհ ընկնեն: Հենց ջրի յերեսին, նրանց թևերի վրա, փոքրիկ հալսիկների պէս փայլկըտում ելին բազմերանգ փետուրները: Դվղվանների հալսիկները շողշողում ելին մանուշակագուշն, արդաբաղբերինը — գորշագուշն և մրտիմներինը — կանաչագուշն:

Այդ մի գեղեցիկ տեսարան եր: Առանձնապէս գեղեցիկ ելին արու բաղբերը, իրենց պայծառ դարնանային շքեղ հաղուստներով: Բայց վալրի սազը նրանցով չէր հետաքրքրւում: Մենակության զգացումն ավելի և ավելի յեր տիրում նրան. այստեղ ել սազեր չկային:

Սովը նրան տանջում եր: Բաղբերի յերամների արանքին լողալով, նա սկսեց հատակից կեր հանել:

Շատ ժամանակ անցավ, մինչև նա կուշտ կերալ:

Ազատվելուց հետո, առաջին անգամը նա իրեն զգաց կուշտ և հանգստացած:

Կեսորվա հանգիստը Մեծ ճանապարհին վերջացավ:

Ծովի վրա ավելի հաճախ սկսեցին յերևալ դեպի հյուսիս թռչող յերամներ: Ողը լցվում եր աղմուկով, սոււրցով և թևերի թափահարումով:

Անտառից դենը, ինչ վոր տեղ, կռկռում ելին կռռնկները:

Ծովից լավում եր հողմադիկների մեծ յերամի բազմաձայն աղաղակը և ճալերի ծորուն հառաչանքները:

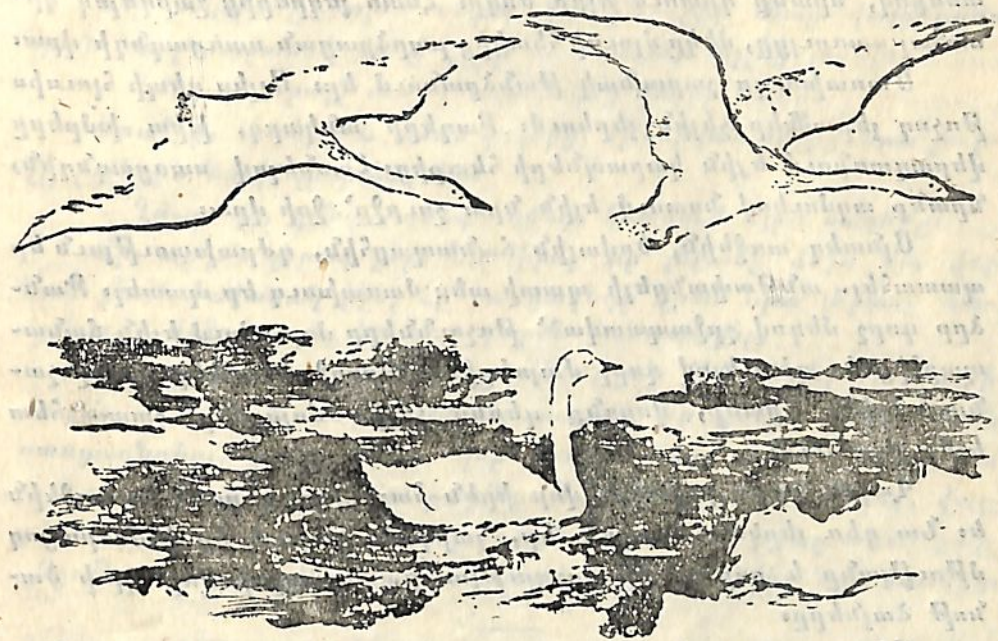
Վալրի սազը նոր ուժերով լողաց ծով՝ իրեն յերամը վորոնելու:

Յերեկոն վրա հասալ, և սազն առաջվա պէս մենակ նստած եր սառցադնդի վրա՝ ծովի միջին:

Հիմա ուղիղ սազի և՛ գլխավերևից, և՛ հեովից, ամեն բոպէ մեկը մլուսի հետևից անցնում ելին յերամներ:

Բայց նա իզուր նրանց մեջ աչքերով վորոնում եր իրեն հարազատ յերամը: Սազերը դեռևս չէին յերևում:

Արևն արդեն ծովն եր իջնում: Յեղանակն սկսում եր փչանալ: Յերկնքով դանդաղ դեպի վեր սողում եր մի մեծ սև ամպ:

Ջրի վրայով անցնում ելին մառախուղի թեթև գորշ ամպիկներ: Նրանք ավելի և ավելի հաճախ փաթաթում ելին սառցադունդը և խոնավութուն հաղորդում վալրի սազին:

Այն կողմից, ուր թռչում ելին անցնող յերամները, հնչեցին կարապների բարձր, փողային կանչերը: Մի բոպէից հետո նորից կրկնվեց նրանց աղաղակը: Յերեք հսկա թռչուն, արծաթանման փայլով, թափահարում ելին ծանր թևերը և կռկիկ սահում ողի մեջ: Նրանց ուղիղ, յերկար վզերը ձգված ելին առաջ:

Կարապները վերադառնում ելին: Այդ վոչ մի լավ բան չէր նախագուշակում:

Մեծ սառցադունդը, վորտեղ նստած եր վալրի սազը, գրավեց կարապների ուշադրութունը: Լալն, սահուն շրջաններ անելով, ելի նույնպէս դանդաղ շարժելով թևերը, նրանք իջան մինչև ջուրը: Վերջապէս ծանրաշարժ կերպով ընկղմեցին ալիքների մեջ և մի առժամանակ լողում ելին առաջ, անկարող լինելով միանգամից կանգ առնել: Այժմ նրանք վզերը վեր ելին պահում: Հպարտ ու վեհ

տեսքով, նրանք դիտում էին ծովը: Հետո լեզրերից ջարդելով կիսահալ սառույցը, մեկը մյուսի հետևից բարձրացան սառցագնդի վրա:

Մառախուղը շարունակ թանձրանում էր: Այլևս դեպի հյուսիս թռչող լեռամներ չէին լեռնում: Բազերի անկարգ, խիտ խմբերը վերադառնում էին կարապների հետքից: Հասնելով սառցագնդին, նրանք աղմուկով նստում էին նրա շուրջը՝ ջրի վրա:

Այնտեղ առջևին, ծովային ճանապարհին, դժբախտություն էր պատահել. անթափանցելի պատի պես մառախուղ էր պատել: Թանձրը գորշ մեզով շրջապատված՝ թռչունները մոլորվում էին ճանապարհից և, դիպչելով գորշ ժայռերին, ամբողջ լեռամներով վոչնչանում էին: Նրանք, վորոնք դեռևս չէին մոլորվել, շտապ հեռ էին դառնում:

Վայրի սազը չգիտեր, վոր իրեն հարազատ լերամ էլ առջևին է: Նա դեռ լերկար նստած էր, լարված՝ նայում էր թանձրացող մթությանը և լարում էր լսողությունը, հուսալով վոր կլսի ծանոթ ձայները:

Վերադարձած լերամները պատրաստվում էին գիշերելու: Վերջապես վայրի սազի աչքերն էլ սկսեցին կպչել: Նա գլուխը դրեց թևի տակ ու քնեց:

Յ Ո Ր Ե Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ւ Խ

Փափուկ թևի տակ տաք է և հաճելի: Վայրի սազը խոր քնած էր: Քնի միջից նա լսում էր միայն թռչունների ձայների խուլ բվիցը և ալիքների շողփյունը սառցագնդին:

Յերազում նա մոռացավ իր մենակությունը: Նրան թվում էր վոր ինքն իր հարազատ լերամի մեջ է: Նա մինչև անգամ լսում էր շուրջը սազերի թաբունի բարձր խոսակցությունը:

Հանկարծ ուսին իջած մի ուժեղ հարված հարկադրեց սազին սթափվել: Նա արագությամբ հանեց գլուխը թևի տակից և բաց արավ աչքերը:

Առաջին ըոպելին վոչինչ չէր տեսնում: Շուրջը սև մեզ էր, կպչուն մառախուղ: Ալիքների աղմուկը խանգարում էր վորոշել ձայները:

Նոր հարվածը — այժմ ուղիղ կրծքին — քիչ մնաց վայր գցեր նրան: Այդ ժամանակ հենց գլխի մոտ բարձր Փշշոց լսվեց:

— Ղոնգ — ամբողջ ուժով աղաղակեց վայրի սազը:

Առաջից, հետևից և ամեն կողմից, մթության միջից նրա շուրջը լսվեցին նուշալիսի ձայներ:

— Ղոնգ-ղոնգ, ղոնգ — ղոնգ — ղոնգ, կռավում էին սազերը:

Այս արդեն լերազ չէր: Նա իրոք իր լերամի մեջն էր, վոր նրա քնած ժամանակ իջել էր սառցագնդի վրա: Նրա լերամը մառախուղի միջով գտել էր հետ դարձի ճանապարհը:

Ծեր արու սազ առաջնորդը մթության մեջ դիպել էր վայրի սազին, և կտուցի հարվածներով ուղղում էր դուրս անել նրան սառցագնդից, բայց հենց վոր վայրի սազը ձայն հանեց, նա ճանաչեց նրան և մի կողմ քաշվեց: Ուշադրությամբ նայելով, վայրի սազը տեսավ մոտը խիստ խմբված թաբունը և արագ առաջ քայլեց: Թաբունը բացվեց, ճանբա տվեց և նորից փակվեց նրա հետևից:

Առավոտյան դեմ մառախուղն սկսեց նոսրանալ: Պաղ, թեթև քամին ծովի լերեսով քշում էր նրա քրքրված փաթիլները:

Սպիտակաճակատ սազերի թաբունը դեռևս նստած էր սառցագնդի վրա:

Այդ առավոտյան վայրի սազից բախտավոր թռչուն չկար ամբողջ Մեծ ճանապարհի վրա:

Նա անհոգ լողում էր սառցագնդի լեզրի մոտ և մեջքը հեղությամբ կորացնելով, կտուցով կարգավորում էր իր կրծքի փետուրները: Նրա կողքին լողում էր նրա արու սազը:

Այդ մտերիմ զուգ էր: Նրանք միասին ապրել էին լերեք տարի և չէին անջատվել մինչև այն ուր, լերե վայրի սազը գերի ընկավ մարդկանց ձեռքը:

Այժմ բարեբախտ դիպվածն ոգնեց նրանց նորից իրար գտնելու:

Յերբ վայրի սազը լողալուց ձանձրացավ, նա դուրս լեկավ սառցագնդի վրա: Այստեղ ծովից դուրս լեկած արևի պայծառ լույսի տակ, արու սազը տեսավ նրա վորոքին լայն սպիտակ ողը: Նա խսկուհի սկսեց կոցահարել նրան, ձգտելով աղատել

ընկերուհուն այդ անպետք իրից: Բայց նա վռչինչ չեր կարող անել
ամուր մետաղին: Ողի սուր լեզրերը միայն վիրավորեցին նրա
կտուցը և ցավ պատճառեցին վայրի սագին:

Այդ ժամանակ առաջնորդը հավաք փողհարեց:

Սագերն իսկուհն խմբվեցին և հանդարտվեցին: Առաջնորդը
կրկնեց ձիչը, դանդաղ բաց արեց թևերը և ծանր բարձրացավ ողի
մեջ: Թաբունը հետևեց նրան՝ թռիչքի ժամանակ դասավորվելով
բուլթ անկյունի:

Առաջնորդը թռչում էր առաջից՝ չափով ճեղքելով ողը թե-
վերով: Նրա հետևից գնում էին ուրիշ ծեր սագեր: Ջահեխները
թռչում էին չերամի պոչից:

Հասնելով ափին՝ թաբունն ավելի բարձրացավ: Ներքևում ան-
տառ էր: Սագերը հանդիստ դիտում էին նրան և խոսակցում
առանց շտապելու:

Յերբ առաջնորդը հոգնեց, ցածրացավ և իր գլխի վրայից լերա-
մին առաջ թողնելով, սկսեց թռչել պոչից: Նրա տեղը զրավեց
ուրիշ ծեր սագ: Այսպիսով չերամի շարքը չխախտվեց:

Վայրի սագը, վոր թռչում էր անկյունի կենտրոնում իր արուի
հետևից, նկատեց սապսանին, վոր նստած էր անտառավեշի մի
չոր ծառի կատարին:

Տեսավ նրան և առաջնորդը:

Բայց անեղ գիշատիչն այս անգամ չվախեցրեց վայրի սագին:
Առաջնորդը չարագացրեց թռիչքը և տաղնապի աղդանշան չուվեց:
Ամբողջ թաբունի գեմ սապսանն անդոր էր:

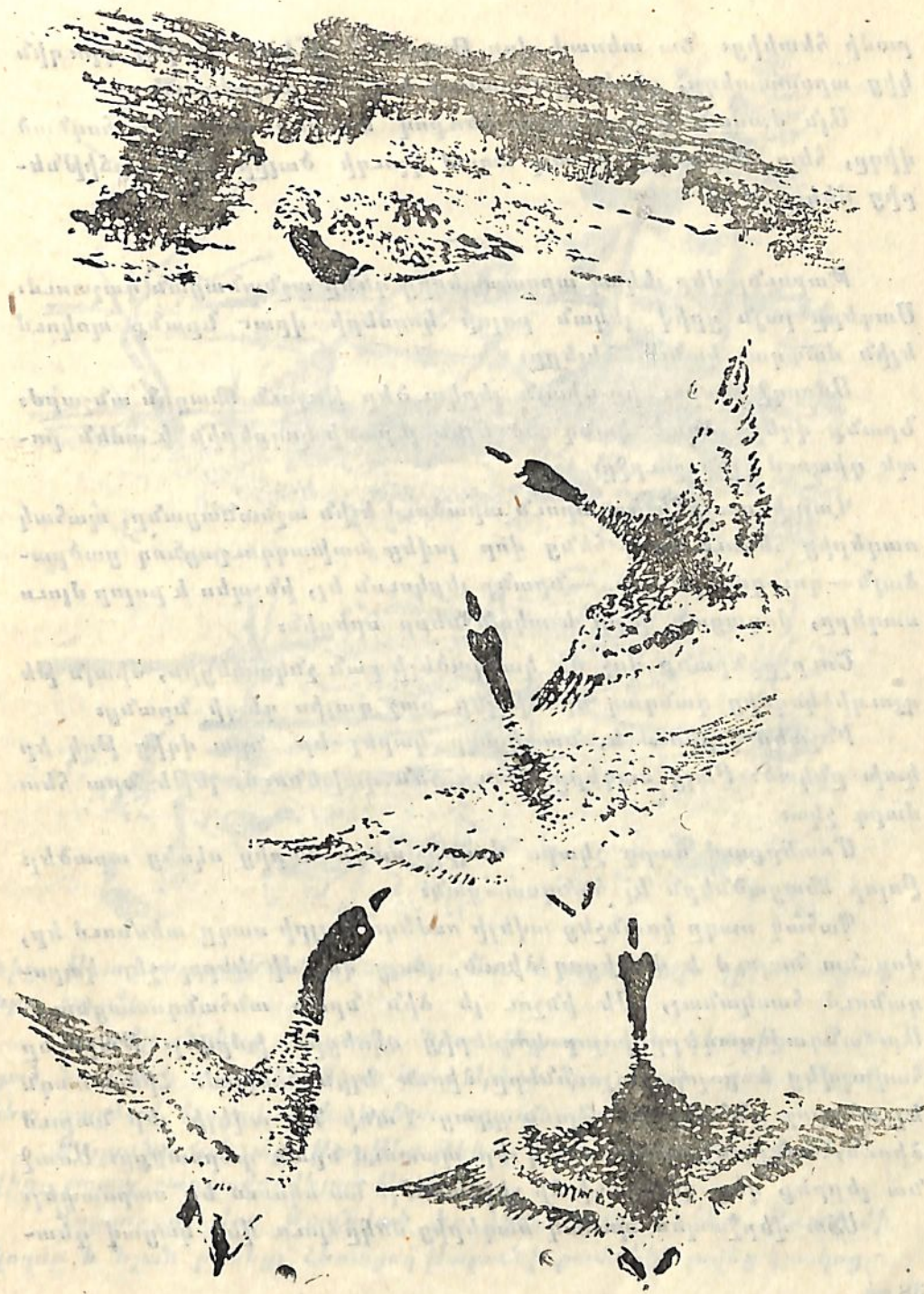
Անտառի հետևին գլուղ լերևաց:

Առաջնորդը կռանչեց և թաբունը վեր բարձրացավ:

Ծղնոտե տանիքների վրա թեթև ծուխ էր վոլորվում:

Փողոցի միջով մի մարդ էր գնում: Վայրի սագը ճանաչեց
նրան. նա այն վորսորդն էր, վորն անցյալ աշնանը դուրս հանեց
իրեն ուռկանից:

Գլխի վերևը կռանչոց լսելով, վորսորդը գլուխը բարձրացրեց,
արևից ձեռքով ծածկեց յերեսը և լերկար նայում էր հեռացող լե-

րամի հետեւից: Նա տեսավ վոր թաբուռնը մի կողմ թողեց գլուղին կից արոտատեղը, սկսեց ցածրանալ և իջավ դաշտերում:

Այն ժամանակ վորսորդը ձեռքով տրորեց լարումից հողմած վիզը, հետ դարձավ և շտապ մտավ գլուղի ծալքի հին խրճիթներից մեկը:

Թաբուռնը վերյեկավ արոտատեղից դենը աշնանացան դաշտում: Սագերը լայն ցրիվ յեկան բոլոր կողմերի վրա: Նրանք պոկում էին մատղաշ կանաչ ծիլերը:

Ամբողջ թաբուռնից միայն յերկու ծեր թռչուն մնացին անշարժ: Նրանք վզերը ձգած կանգնած էին յերամի կողքերին և ամեն բույս գիտում էին շուրջը:

Վալքի սագը և իր արուն արածում էին աշնանացանը, պահակ սագերից հեռու: Բայց հենց վոր լսվեց նախազգուշացնող ցածրաձայն — զուռ-զուռ-զուռ-զուռ. — նրանք յերկուսն ել, ինչպես և բոլոր մյուս սագերը, մոռացան կերը և ականջները սրեցին:

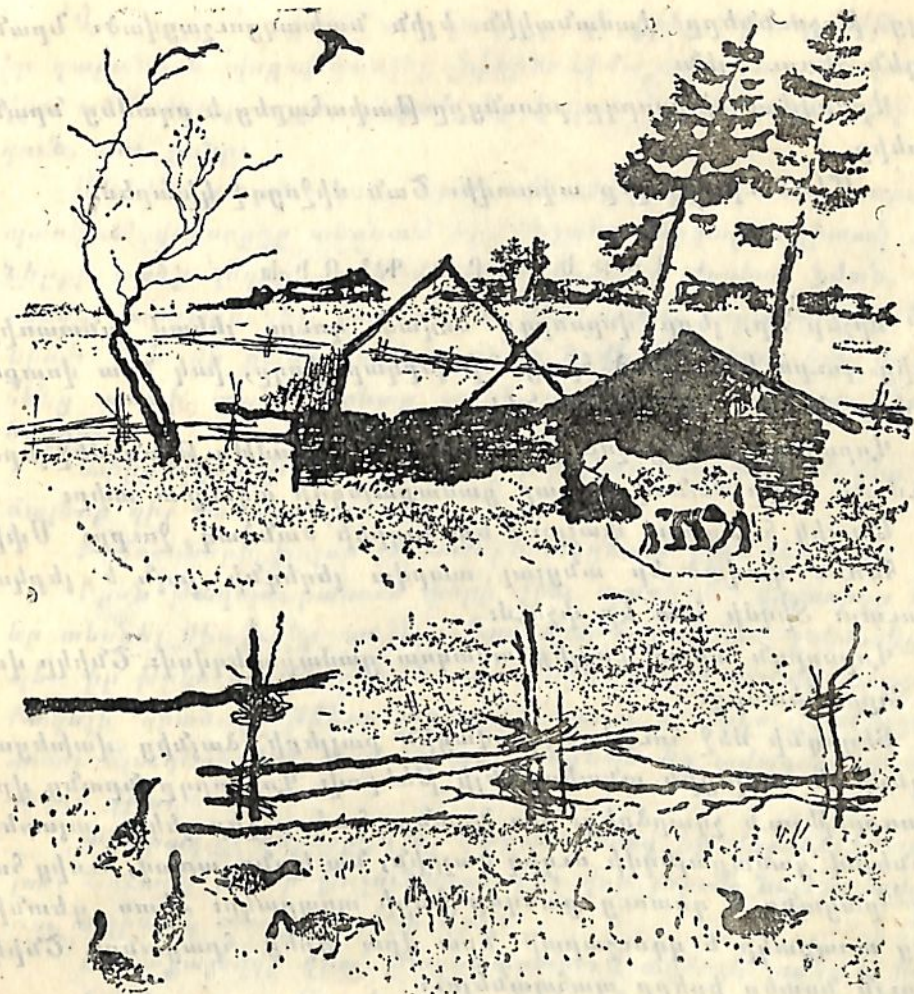
Շուրջը նրանք վոչ մի կասկածելի բան չնկատեցին, միայն թե գլուղի կողմից դանդաղ մի ձի յեր քաշ գալիս դեպի նրանց:

Ինչպես յերևում ե, նա կապը կտրել եր. նրա վզից թուկ եր կախ ընկած: Բայց սագերը ձիուց չեն վախենում, յեթե նրա հետ մարդ չկա:

Մոտերքում մարդ չկար: Վալքի սագը նորից սկսեց արածել: Բոլոր մնացածներն ել հանգստացան:

Պահակ սագը կռանչեց ավելի ուժեղ: Վալքի սագը տեսնում եր, վոր նա նայում ե մոտեցող ձիուն, բայց վոչ մի կերպ չեր կարողանում հասկանալ, թե ինչու չե ձին նրան անհանգստացնում: Այս անգամ սագերը բոլոր կողմերից սկսեցին խմբվել: Թաբուռնը հավաքվեց և բոլոր թռչունները ձիուն ելին նայում: Հիմա սագն ել անորոշ անհանգստութուն զգաց: Քանի նա ավելի յեր նայում ձիուն, այնքան ավելի ուժեղ եր պատում նրան դարմանքը: Առաջ նա յերբեք վեց վտանանի ձի չեր տեսել: Նա սկսում եր սարսափել:

Ահա վերջապես պահակ սագերից մեկը լուռ վեր կացավ գետ-

նից, թռավ տարրերնակ կենդանու մոտ և ողում լայն շրջան արավ նրա շուրջը:

Յերամը յերկար չսպասեց նրա վերադարձին դետքից: Չանցած նույնիսկ տարածության կեսը մինչև ձին, սագն արագությամբ հետ դարձավ ճշոցով և փախչելու ազդանշան տվեց:

Թաբուռնը կռնչաց, թարթեց թևերը և թռավ առաջնորդի հետևից, շտապ շարժավորվելով թռչելիս:

Վորսորդը, վոր թագնված եր ձիու կողքին, հետ թռավ մի կողմը և նշան բռնեց: Հեռացող թաբուռնի քամակից լսվեց կրակոց:

Բայց թռչունները ժամանակին ելին նախազգուշացված: Նրանք արդեն հեռու ելին:

Վրդովված վորսորդը բռունցքը թափահարեց և բղավեց նրանց հետևից.

— Միևնույն ե, չեք ազատվի: Շան միջոցով կխաբեմ:

Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ւ Խ

Գիշեր եր, լերը վորսորդը ծովափ դուրս լեկավ անտառից: Ուսից դուրս եր ցցված հրացանի լերկար փողը, իսկ նրա վոտքերի մոտ վազում եր բրդոտ շնիկը:

Վորսորդը նայեց շուրջը: Նոսրացող կիսամթության մեջ լերեվում եր ծովը մտնող լերկար ցամաքալեզվի ավազոտ ափը:

Մոտիկ հանգիստ փալլում եր ծոցիկի ծանծաղ շուրը: Սփից քիչ հեռու փոված եր անցյալ ասարվա լեղեգնի լացն և լերկար թփուտը: Տիղմի հոտ եր փչում:

Վորսորդն արագ քայլեց ավազոտ ցամաքալեզվով: Շնիկը վազեց նրա հետևից:

Յեղեգնի մեջ հուզված ղվղվացին քայլերի ձայնից վախեցած բաղբը և սուլեցին անտեսանելի թևերով: Վորսորդը նրանց վրա ուշադրութուն չդարձրեց: Նա նրանց համար չեր լեկել այստեղ: Հասնելով ցամաքալեզվի ուղիղ ծայրին, նա կանգ առավ, ուսից հանեց հրացանը և գոտուց քանդեց հացի տոպրակը: Հետո գետնին զցեց տոպրակը և զգուշաբար նրա վրա դրեց հրացանը: Շնիկն իսկույն նստեց իրերը պահպանելու:

Վորսորդը մոտերքում գտավ մի տախտակի կտոր և արագությամբ ցրեց նրանով ավազն իր շուրջը, փորեց վոչ շատ խոր փոս և շրջապատեց նրան ավազի պատնեշով: Հետո կիտեց ծովի դուրս շարտած աղբ, փալտի կտորներ, ճյուղեր, չոր լեղեգ: Այս բոլորը նա տնկեց ավազե պատնեշի վրա ցանկապատի պես, կողքերից և վերևից ծածկեց չոր տիղմի կտորներով և ծածկեց ավազով, թողնելով մի կողմից դուրս գալու տեղ, իսկ մյուս լերեք կողմից՝ փոքր ծակեր հրացանի համար: Թաղստարանը պատրաստ եր:

Վորսորդը հրացանն ու կապոցը վերցրեց, չորեքթաթ մտավ իր դարանը և շփոցով կանչեց շնիկին: Հիմա ավազոտ ցամաքալեզվի վրա ամենասուր աչքն անգամ չեր կարող հայտնաբերել, վոչ մարդուն, վոչ շանը:

Այն ինչ լույսն սկսեց արագությամբ բացվել: Թաղստարանում պառկած՝ վորսորդը տեսնում եր, ինչպես լերկար սպիտակ ամպի ներքի ցածր լեզը ծովի վերևում վառվեց վոսկու նման, հետո սկսեց վարդագունել, կարմրել և, վերջապես, բոցավառվեց ծիրանիով: Ելի մի քանի րոպեից հետո ծովի հանգիստ, կոկ լերեսին, հենց ամպի տակ, լերեաց արևի սկավառակի պայծառ կարմիր ծայրը:

Սփից փչեց թեթև քամի և չոր լեղեգը սոսափեց: Ծովից լավեց ձայերի զիլ հառաչանքը:

Թռչունների խոշոր լերամներն անցնում ելին հեռվում:

Իրեն թաղստարանում փորի վրա պառկած՝ վորսորդը կարող եր տեսնել միայն իր առջև: Այս պատճառով նա չնկատեց ինչպես իր թիկունքում ընկած անտառից դուրս թռավ սապսանը: Բաղբի սրածայր թևերը լերեացին ողում և իսկույն ծածկվեցին սոճու ճյուղերի մեջ, վոր մենակ կանգնած եր ավազոտ ցամաքալեզվի վրա:

Փետրավոր վորսորդն ել դարան մտավ իր վորսին հետամտելու: Շուտով խոշոր թռչունների ինչ վոր յերամ նստեց ամից հեռու սպիտակ սառցադնդերի վրա:

Ցամաքալեզվի վրա՝ թաղստարանում աղմուկ լավեց և իսկույն սողանքից դուրս թռավ բրդոտ շնիկը: Նա ուզում եր նստի ավազի վրա, բայց թաղստարանից նրա քթի առջևից թռավ մի պատառ սև հաց: Շնիկն ընկավ նրա հետևից: Հազիվ նա ձանկեց և կուլ տվեց նրան, վոր հացի ուր պատառ դուրս թռավ դարանից և ընկավ ավազի վրա, նրանից մի քանի քայլ հեռու: Շնիկը նորից վազեց վերցնելու:

Թաղստարանից դուրս թռչող սև հացի գնդակիկները հեռվից չեր կարելի նկատել: Այդ պատճառով, ծովից շանը դիտող թռչուններին անհասկանալի լեր մնում՝ ինչո՞ւ նա ավազի վրա դես ու դեն ե վազվզում:

Սառցազնդի վրա նստած թռչուններից մեկն իջավ ջուրը և լողաց դեպի ափ: Նա շարունակ շուռ եր տալիս գլուխը և հետաքրքրությամբ դիտում վազվզող շնիկին:

Ափից շուտով կարելի լեր ջուկել նրա փետրավորման գորշ գույնը, ջրից բարձր պահած պոչը և մեկնած վիզը:

Հացի պատառներն անդադար թռչում ելին թաղստարանից զանազան կողմերի վրա, և քաղցած շնիկն առաջվա նման ափով վազում եր նրանց հետևից: Թագստոցի ծակերից մեկի մեջ զգուշությամբ մտավ հրացանի փողի ծայրը: Բայց թռչունն այդ չնկատեց, վորովհետև ամբողջ ուշադրությունը գրավել եր շնիկը: Հրացանի ծայրը դանդաղ ուղղվեց նրա կրծքին:

Այդ ընկերին նա հեռու լեր վորսորդից, բայց սա արդեն տեսնում եր նրա ճակատի պայծառ — սպիտակ կիսալուսինը: Այդ վայ-

րի սազն եր: Հետաքրքրությունը զգուշ թռչունին հարկադրեց մոռանալ վտանգը: Սազն ավելի և ավելի լեր հեռանում լերամիջ և ընդառաջում իր կորստին: Նրա արուն այդ ժամանակ քնած եր սառցազնդի վրա:

Հրացանի ծայրն սկսեց դառնալ շարունակ մնալով ուղղված դեպի նրան: Արևի ճառագայթները պայծառ պսպղացին պողպատի հարթ մակերեսին: Այդ կասկածելի փայլը վայրի սազի աչքով ընկավ:

Յերկյուղը հաղթեց հետաքրքրությանը. նա իսկույն բարձրացավ ջրից և հետ թռավ դեպի լերամիջ:

Վորսորդը զայրույթից բարձր հայհոյեց: Վորսը նորից դուրս պրծավ նրա ձեռքից. վայրի սազին դնդակ չեր հառնի:

Հենց նույն ընկերին սապսանն իրեն դարանից կայծակի պես հարձակվեց նրա վրա:

Սարսափելի հարվածը մեջքին, քիչ եր մնում շուռ տա վայրի սազին: Բազելի սուր ճիւղանները խոր թաղվեցին նրա մարմնի մեջ:

Արյունը ցայտեց վերքերից: Ցավից և սարսափից աչքերը մըթնեցին:

Ընկնելիս նա լալն փռեց իր թևերը և գլուխն առաջ մեկնեց: Այդ մի վայրկյան փրկեց նրան մահից: Սապսանը չկարողացավ նրան կտուցի ուժեղ հարվածով վերջացնել: Նա հետը ցած պիտի իջներ ջուրը, վորպեսզի այնտեղ վերջացներ նրան:

Հանկարծ ափին կրակ փայլեց: Գոռաց խլացնող կրակոցը: Մի քանի սաժենի վրա վայր թափվող կոտորակը կլկլաց ջրի մեջ:

Վախեցած սապսանը բաց թողեց վայրի սազին, թռավ վերև և արագությունը անհայտացավ հեռվում: Սազն անկենդան ընկղմվեց ջրի մեջ:

Հետ-հետ գնալով, վորսորդը դուրս սողաց թագստարանից: Նա շտապ հանեց կոշիկները, վտտի փաթաթանները, շալվարը: Միայն շապկով նա վազեց դեպի ծովը:

Սառը ջուրը վառեց նրա վոտքերը, բայց նա արագությունը

անցավ նրա միջով մոտ հարյուր քայլը, վոր բաժանում եր նրան արյունաքամ լեղող սագից:

Յերբ վորսորդը մոտեցավ նրան, նա անշարժ պառկած եր ջրի յերեսին: Նրա ամբողջ մեջքը արյունի մեջ եր: Վորսորդը բռնեց սագի թևից, քաշ տվեց ավել և գցեց ուրախությունից հաջող շնիկի առաջ:

Վորսորդութունը վերջացավ: Վայրի սագի հարազատ լերամը, վոր հանդստանում եր սառցագնդի վրա, կրակոցից վախեցած թռավ գնաց:

Այժմ նա Մեծ ճանապարհին եր, շատ հեռու:

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ի Խ

—Դեհ, շնիկ, պահպանիր մեր գուլքը, իսկ լես վազեմ անտառ ցախի,—ասում եր վորսորդը շնիկին,—անտեր ջրումը սառա: Կրակ անենք տաքանանք:

Նա հագավ կոշիկները, ձեռքը մեկնեց սագին, վոր դնի հրացանի մոտ, վորտեղ նստած եր շնիկը:

Մեկ ել նրա աչքն ընկավ ողին, վոր սպիտակին եր տալիս թռչունի թաթի վրա:

—Տես ե, սագը նշան արած ե—զարմացած ասաց նա, գննելով ողը.—ողի վրա լել տառեր ու թվանշաններ ե գրված:

—Այ քեզ, փորձանք—ավելացրեց նա մի քիչ մտածելուց հետո, շփոթված նախելով շնիկին, հիմա ի՞նչ անենք: Գյուղում կիմանան և տերն ել դուրս կգա, կասի՝ իմ ընտանի սագն ես սպանել: Աբա, մի փողերը վճարի: Չե, կաց, ես չեղամ: Ողը կհանեմ վոտիցը և ծովը կգցեմ, վոր իզն ու թողը կորցնեմ: Իսկ առանց ողի տերն իսկի չի լել ճանաչի, իսկական վայրի սագ ե: Անցյալ տարի աշնանը, այստեղ ավի մոտ, ձկնորսի ուռկանից հենց այսպիսի մի սպիտակաճակատ հանեցի. Լենինգրադում նրան լավ զին տվին:

Վորսորդը մտասուզվեց: Նա անգրագետ եր, ողի մակագրությունը չեր կարող կարդալ, բայց հետաքրքրութունը նրան տանջում եր: Իսկ ցույց տալ զրազետ հարևաններին՝ նա վախենում եր:

—Շտապելու բան չկա—վճռեց նա վերջապես.—դեռ կտաքանամ և հետո կվորոշեմ ինչ անեմ:

Վորսորդը վայրի սագին դրեց հրացանի և կապոցի կողքին, կանչեց շնիկին և մեկ ել հրամայեց լավ պահպանել գուլքը:

—Բայց, տես հա—ավելացրեց նա հեռանալիս—մտքովդ չանցկացնես վորսի համը տեսներ:

Շունը վոր սովոր եր տիրոջ գուլքը պահելու, նստեց իրերի դիմացը:

Կապոցից հացի հրապուրիչ հոտ եր գալիս, իսկ թռչունից վորսի մսի: Բայց համեղ պատառներին ձեռք տալ չեր կարելի: Պետք ե համբերությամբ սպասեր, մինչև տերը գար: Նա չի մոռանա իրեն կերակրել՝ եսոր նա ուրախ ե: Յերևի նրան լավ պատառ կհասնի: Շնիկը բավականութունից մինչև անդամ կկոցեց աչքերը՝ նախազգալով պարգև իր համբերատարության համար:

Խշխշոց լավեց այնտեղից, վորտեղ իրերն ելին:

Շնիկն աչքերը բաց արեց և քարացավ զարմանքից: Նրանից լերեք քայլի վրա կանգնած էր կենդանացած վայրի սագը:

Մի ակնթարթ թռչունն ու շունը լուռ նայում էին իրար: Հետո շնիկը հափ արավ և քաջությամբ հարձակվեց սագի վրա: Պաշտպանվելով՝ թռչունը թևով խփեց շանը: Հարվածն աֆափան ուժեղ էր և աֆափես վարպետորեն դիպավ կենդանու զգայուն քթի ծայրին, վոր շնիկը գլորվեց:

Անսպասելի ցավից շնիկը կորցրեց գիտակցությունը: Սագն ել կողքի վրա ընկավ, չկշռելով իր հարվածի ուժը: Բայց խսկունքն փոքրի կանգնեց և կաղալով արագություն դնաց դեպի ջուրը:

Սաղսանի ճիրանների վերքը մահացու չէր: Յերբ վայրի սագը տեսավ ծովով իրեն մոտեցող մարդուն, նա աֆափան թույլ էր արշունաքամությունից, վոր չէր կարող վոչ վերև թռչել, վոչ ջրի տակ սուզվել: Նրան մնում էր մեռած ձևանալ: Այդ փրկարար միջոցին են դիմում վայրի սագերը, լերեք նրանք կորստից փրկվելու ուրիշ միջոց չունեն: Խորամանկ հնարքը լիովին հաջողվեց: Յենթադրելով վոր թռչունն արդեն մեռած է, վորսորդը չվերջացրեց նրան: Ավազի վրա պառկած ժամանակ վայրի սագը ուժերը հավաքեց:

Այժմ թևի հաջող հարվածը բաց արեց նրա ազատություն ճանապարհը:

Հասնելով ափին, նա ջուրն ընկավ և շուտով անհայտացավ լեղեգների խիտ թփուտի մեջ:

Վորսորդը վերադարձավ թագստարան և մի մեծ խտիտ ցախ բերեց:

Շունը տեղից չշարժվեց նրան ընդառաջելու: Վորսորդը նրան հրեց վոտքով, կարծելով թե քնած է:

Շնիկն անվստահ վոտքի լեկավ, կողքից կողք որորվելով մի քիչ կանգնեց, և հանկարծ բարակ և տխուր վոռնաց:

— Ի՞նչ ե պատահել—զարմացավ վորսորդը.— Յնդե՛լ ես, ի՞նչ ե:

Մեկ ել նայեց իրերին և նկատեց, վոր հրացանի մոտ սագը չկա: Մոտերքում հարթ ավազի վրա նա վոչ մի տեղ չէր լերևում:

— Իսկ սագն ի՞նչ յեղավ—ահեղ ձայնով բղավեց նա շան վրա: Բայց նա մեղավորի պես միայն շարժեց պոչը և ավելի տխուր կաղկանձեց:

— Ձայնդ, անիծված—գոչեց վորսորդը:— Ի՞նչ ես վոռնում, վոնց վոր մեռելի վրա:

Իսկ իր մեջքը լերկյուղից սարսուռաց: Բոլոր հին վորսորդների պես՝ նա սնոտիապաշտ էր: Նրա մտքով ամենավաղինի մտքեր անցան:

— Սագը հասարակ չէր, ողով... Բիչ էր մնում շունը սատկեր... Ձքվեց քավթառը. խաչի զորությունը մեզ ոգնական ըլի...

Նա շտապ վերցրեց հրացանն ու կապոցը և արագ քայլեց պեպի անտառ: Շնիկը, պոչը քաշած, քարշ յեկավ նրա հետևից:

Յեղեգների մեջ թաղնված վայրի սագը տեսնում էր, ինչպես նրա թշնամիները ծածկվեցին ծառերի հետևին:

Մովից նրան հասավ հեռավոր կոչող ճիչ: Նա ճանաչեց արու սագի ձայնը:

Ճիչը կրկնվեց մոտիկից: Վայրի սագն ուզում էր թռչի արու սագին ընդառաջ, բայց թուլացած թևերը ոգ չբարձրացրին նրան:

Կրժքից դուրս թռավ ցավի և հոսահատության ճիչ: Նրա ուժերը վերջնականապես սպառված էին:

Ավագոտ ցամաքակեղվից չեկավ պատասխան-կռահոցը: Շուտով ափի վերևին լերեաց արու սագը: Նա հետ եր մնացել լերամից, իրեն անհայտացնձ ընկերուհուն գտնելու համար:

Նա նորից զիլ և ուրախ ճչած, բայց պատասխան չստացավ: Յեղեգնի վրա լախ շրջան կատարելով, նա ճչաց ելի և ելի: Պատասխան ելի չկար:

Այն ժամանակ հետ թռավ ծովը և աչտեղ իջավ ջուրը: Նա չեր ուզում մենակ թռչել հասնել լերամին, առանց իր ընկերուհուն:

Տ Ա Ս Ե Ր Ո Ր Դ Գ Լ Ո Ւ Խ

Անցնում էին որեր որերի հետևից: Թռչուններն արագ թռչում էին Մեծ ծովային ճանապարհով: Սապսանը վաղուց թռել եր հյուսիս: Այժմ նա ել չեր հեռանում Մեծ ճանապարհից և այստեղ լերեք առանց կերակուր չեր մնում: Վայրի սագի հարազատ լերամն արդեն հասավ իրեն հայրենիքը: Մի գույգ միայն պակասում եր թաքունում:

Ցամաքակեղվից դենը, ծոցիկում, վորտեղ այդ գույգը հետ մնաց նրանից՝ լեղեղը կանաչեց: Վաղուց չբացել, հավել էին ծովի վերջին սառցադնդերը: Ափը ծածկվել եր նոր խոտով, ափի ծառերը պատած էին թեթև կանաչավուն մառախուղով:

Բազմաթիվ չլող թռչունների հանգստի համար ծոցիկը վորպես ապաստան եր ծառայում: Այստեղ, վորպես մեծ ճանապարհի հյուրատեղ ճաշատանը, հոգնած ողային ճանապարհորդները հանգըստանում և ուտելիքով ամրապնդում էին իրենց ուլիները:

Թռան-անցան կարասների և սագերի վերջին լերամները: Բադերն ել Խկսեցին սակավ լերեալ ծոցիկում: Այժմ ծովային ճաշատունը գալիս էին նրանց փոխարինելու ավելի և ավելի հաճախ ուրիշ հյուրեր. գալիս էին լերկարավոտ և լերկարակտուց կտցարները: Նրանք ձգվում էին ծովափի վերևով: Նրանց թռիչքը հաճախ ընդհատվում եր այսպիսի կերով առատ և անվտանգ ապաստաններում:

Բայց այդ ծոցիկում նրանք լերկար չէին մնում: Սա պատճառ ուներ:

Ծովային մեծ սպիտակապուշ արծիվն ամեն որ հայտնվում եր այստեղ անտառից: Շատ ուշ-ուշ թափահարելով թռերը, նա բարձրունքով լողում – անցնում եր ծոցիկի վրայով և հեռանում դեպի բաց ծովը:

Աչտեղ, մեծ խորությունից, սպիտակապուշը խոշոր ձուկ եր բռնում: Թռչուններին նա ձեռք եր տալիս հազվագյուտ դեպքերում:

Այնուամենայնիվ բոլոր ծովային թռչունները լավ գիտեին, վոր նա առիթը բաց չի թողնի ճանկել իրենցից մեկն ու մեկին նախաճաշի համար, լեթե ժամանակին չնկատեն նրա մոտենալը: Այդ պատճառով, հենց վոր սպիտակապուշը լերևում եր հեղվում, նրանք ցրվել էին գալիս բոլոր կողմերի վրա:

Ձուկ բռնելով, արծիվը հետ եր թռչում անտառ, ուր նրա բռնն եր, գցում եր վորսը ձվերի վրա նստած եգին և նորից ուղևորվում եր դեպի ծով:

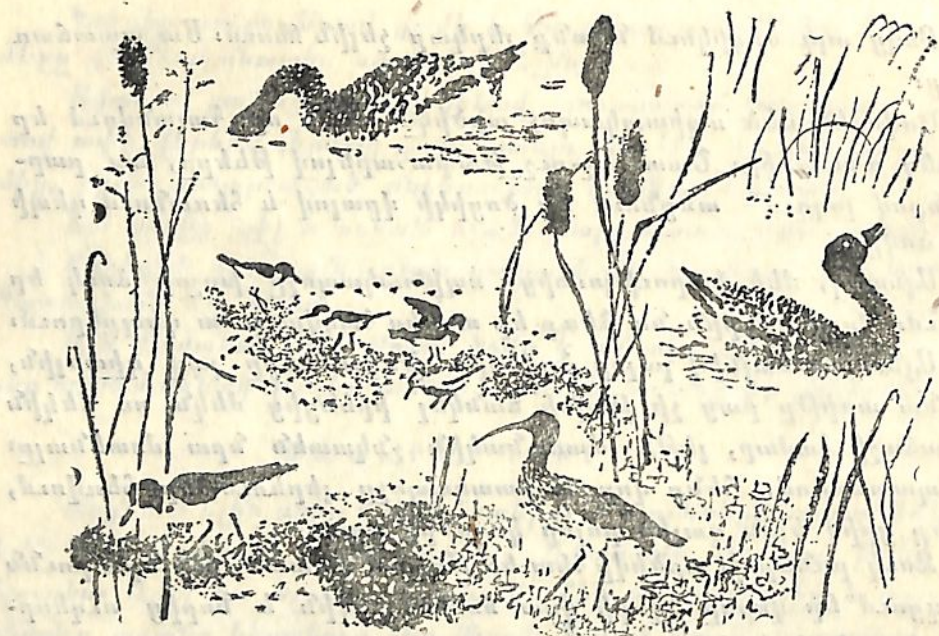
Միևնույն ճանապարհով, այսպես նա հետ ու առաջ եր թռչում որական մի քանի անգամ: Յեվ ամեն անգամ, լերե նա լերևում եր, կտցարների լերամները շտապով հեռանում էին ծոցիկից:

Բայց միայն սպիտակապուշը չեր վրդովում նրանց հանգիստը: Հաճախ լեղեգնի թփուտից անսպասելի կերպով հայտնվում եր մի մեծ գորշ թռչուն: Նա աղմուկով ընկնում եր ջուրը և լողում եր դեպի ափը:

Արդեն արծվից վախեցած լերկարակտուց թռչունները վեր էին թռչում տիղմից, և ողը թնդացնում էին տագնապալից ծրվծրվոցով ու սուլոցով:

Սակայն նրանք շուտով ճանաչում էին, վոր խոշոր սարսափելի թռչունը, խաղաղ սպիտակաճակատ սագ ե: Նրանց լերկուղն անցնում եր, նրանք նորից նստում էին տիղմի վրա և վազվրդում էին, ամբողջ մարմնով որորվելով իրենց բարձր, բարակ վտառների վրա:

Արու սագը, վոր իր կամքի հակառակ, միայն իրեն տեսքով

վախեցնում եր նրանց, սկսում եր լողալ ծոցիկի ծանծաղ ջրում: Նա ել շատ համեղ կերակուր եր գտնում այստեղ:

Յերբ կշտանում եր, հետ եր գնում լեղեգնուտը, վորտեղ նրան սպասում եր վերքերը լավացող վայրի սագը: Նա գտավ նրան լեղեգների մեջ այն որվա լեռեկոյան, լերբ նա թագնվել եր այնտեղ վորսորդից և նրա շնիկից: Այն ժամանակից նա նրանից վոչ մի տեղ չեր հեռանում:

Յերկու աղալիսի աչքի ընկնող թռչունների համար, անվտանգ չեր լեղեգների մեջ ապրելը: Բայց վայրի սագի մի թևը փասել եր բազեն, նա դեռևս չեր կարող թռչել և շատ թույլ եր: Ուստի նրա հավատարիմ արու սագը հարկադրված եր բաժանել նրա հետ սպիտակապուշի աչքին ընկնելու վտանգը, լերբ նա անցնում եր ծոցիկի վերևից:

Վերջապես լեկավ որը, լերբ վայրի սագը վստահացավ իր հավատարիմ արուի ուղեկցությամբ թողնել լեղեգների ապաստանը՝ ծոցիկի ափին տիղմով կերակրվելու համար:

Այդ որն այնտեղ առանձնապես շատ ելին դանազան կտցար-

ներ: Ափի մոտիկ ամբողջ տիղմը դարդարված եր նրանց բարակ, ուղիղ մատների հեռքերի խաչիկներով:

Ափի խոտի մեջ հանդիսավոր կերպով շրջում ելին բարձր վոտնացուկ — վոտքերով, խոշոր մանգաղակտուցները: Ջրի մոտ, դեղին ավազի վրայով, արագ և աննկատելի, տեղից տեղ ելին վագում դեղնավուն քարադարները, սև փողկապները վզերին՝ նստած ելին կարմրաքիթ և կարմրավոտք խալտաբղետ կտցար կաշաղակները: Տիղմի բարակ շերտի վրա, ամեն ըոպե մինչև ճակատը նրա մեջ թաղելով իրենց թույլ կտուցիկները, հետ ու առաջ ելին վագվգում թեթև կտցար-ճնճուկները և սևաքչիկները:

Բայց սագերը լերկար չելին մնում նրանց հասարակության մեջ, Հենց վոր վայրի սագը կշտացավ, արուն լողաց դեպի ափ: Նա ամեն ըոպե հետ եր նալում ընկերուհուն և հանդարտ կռանջոցով կանչում եր իրեն հետևից: Շուտով լերկունս ել ափ դուրս լեկան, անցան անտառից իրենց բաժանող տարածութունը և անհայտացան ծառերի հետևին:

Այդ որվանից սագերն ալևս չելին լերկում ծոցիկում:

Մեծ ծովային ճանապարհի վրա թռիչքը վերջանում եր:

Կտցարները թռչում-անցնում ելին շարունակ ավելի փոքրաթիվ լերամիկներով և, վերջապես բոլորովին դադարեցին լերկալ ափին:

Ջրահավը վերջինը լեկավ ծոցիկը:

Ջրահավը թռչել չի սիրում: Նա կարիք ել չունի թևերով բարձրանալու և վտանգի լենթաբեկելու իրեն ոգում: Նա կարողանում ե արագ վազել, ճարպիկորեն թագնվել խոտի մեջ:

Նրա մարմինը խիստ սեղմված ե կողքերից, վոտքերը շատ հետ են դասավորված, և այդ ոգնում ե ջրահավին անցնել խոտի ցողունների միջով՝ առանց նրանց զիպչելու: Նա լորի չափ ե:

Ջրահավը ձմեռել եր Աֆրիկայում: Շատ ժամանակ անցավ, մինչև ձմեռելու տեղից նա հասավ մինչև Ֆիննական ծոցը: Նա ուշ ել ճանապարհ ընկավ: Այն կողմերում ձմեռող թռչուն-

ներն արդեն պատրաստվել էին ճանապարհվելու: Բազերը, սագերը, կտցարները լերամ լերամի հետևից անցնում էին նրա գլխավերե-վով: Բայց ջրահավը չէր շտապում: Նրա հայրենիքում նոր խոտը դեռ չէր ծլել և դեռևս այնտեղ տեղ չկար թագնվելու գիշատիչ-ների սուր աչքերից:

Բայց անա թռան գնացին կտցարների վերջին լերամները: Ջրահավը գիշերը ճանապարհ ընկավ: Նա վոտով եր գնում:

Մի քանի որ գնալուց հետո, նրա ճանապարհը կտրեց Ջիբ-րալտարի նեղուցի լայն փովածքը: Բայց այդ չէր կարող շփոթել ճանապարհորդին: Մթության ծածկոցի տակ նա արագությամբ թռավ-անցավ ջուրը, և մյուս ափին իջնելով, առանց շունչ առ-նելու շարունակեց իր ճանապարհը:

Նա գնում եր իր հայրենիքը, իրեն միայն հայտնի ամենա-կարճ ճանապարհով:

Նրանից առաջ, ծովալին ճանապարհով թռչում էին բազերը, կարապներն ու սագերը, ճայերն ու սուղահավերը: Կտցարների լե-րամները գնում էին ափով:

Իսկ ջրահավը միայնակ շեշտակի քայլում եր ու քայլում գետ-նի վրայով, թևերի ոգնության դիմելով միայն այնտեղ, վորտեղ այդ անհրաժեշտ եր նրան: Նա շատ արագ եր գնում: Վտանգից խուսափելու համար նա ցերեկը հանգստանում ու կերակրվում եր, իսկ գիշերը՝ մթության, խոտի և թփերի ծածկույթի տակ, առաջ եր վազում:

Արդեն մայիսի վերջն եր, լերը նա հասավ լեղեգով պատած ծոցիկը, վորը քիչ առաջ վայրի սագին վորպես ապաստան եր ծառայում:

Գիշերը կարճանում ե: Ժամանակ ե վոր հոգնած՝ վոտքով ման լեկողը մտածեր հանգստի և ապահով տեղի մասին:

Բայց ծոցում նա անելու բան չունեւր: Ջրահավն ուղևորվեց իր համար ապաստան վորոնելու դաշտերում, անտառից դենը:

Մի կողմ թողնելով գլուղին կից արոտատեղը, վորտեղ ապ-րում եր կազարկին լերկու անգամ բռնող վորսորդը, նա վազեց

աշնանացանքերով, ընտրելով այնպիսի տեղեր, վորտեղ բարձրա-ցած արտն ավելի խիտ եր:

Հանկարծ նա դուրս լեկավ դաշտի բաց տեղը. մատղաշ ծիլերն այնտեղ տրորել և արածել եր սպիտակաճակատ սագերի զույգը: Սագերը չնկատեցին նրա հանկարծակի լերևալը: Նա իսկույնեթ հետ ծլվեց խոտերի մեջ և սկսեց գիշերելու պատրաստութուն տեսնել:

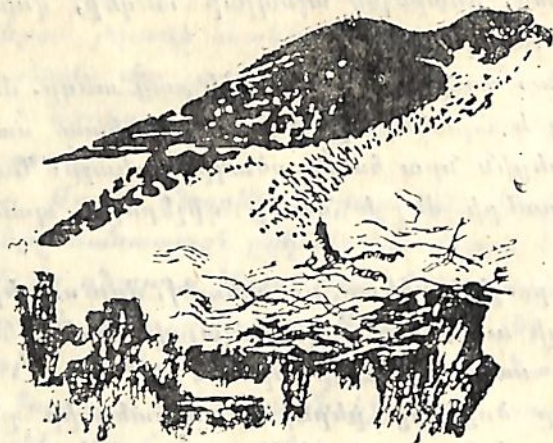
Մի քանի րոպեից հետո նա տեսավ, վոր սագերը վեր կացան դաշտից և ավելի ու ավելի բարձրանալով թռան դեպի հյուսիս:

Այդ վայրի սագն եր և իր արուն:

Արու սագը ծոցիկից բերել եր այստեղ իր ընկերուհուն, և նրանք վերջին որերն այստեղ էին ապրում: Լավ կերը արագու-թյամբ վերականգնեց վիրավոր սագի ուժերը: Նրա հիվանդ թևը բոլորովին լավացել եր:

Այժմ մտերիմ զույգը կարող եր վստահել լերկուսով անցնե-լու մինչև իրենց հայրենիքը մնացած՝ Մեծ ճանապարհի մասը:

Յ Ե Ջ Բ Ա Փ Ա Կ Ո Ւ Մ

Անցել եր կես տարի աչն ժամանակից, ինչ Միշկան բաժանվել եր վայրի սագից: Վիտեբսկի փողոցներում ձյուն եր նստած:

Միշկան նորից հիշեց վայրի սագին աչնպես, ինչպես նա հոր հետ հանդիպեց նրան, լերը լեկան նրան ազատելու: Նրա աչքի առջևն եր թռչունի ճակատի սպիտակ կիսալուսինը, փալուռն հալացքը և զգաստ—ռազմի կեցվածքը: Յեվ նորից անցավ նրա մտքով. «Միթե նա չհասավ իրեն հայրենիքը»:

Նախասենյակում զանգահարեցին: Միշկայի հայրն իր սենյակից անցավ դուռը բանալու: Մի րոպեից հետո նա վորդուն կանչեց իր առանձնասենյակը:

— Կարդա բարձր,— ասաց հայրը և մեկնեց Միշկային նոր ստացված նամակը:

Միշկան պատռեց ծրարը, բաց արեց փոստի քառածալ թուղթը և կարդաց:

Թոշմաբանական կոմիտե, 22 հոկտեմբերի 19... թվի:

Հանելի պարսականությունն ենք համարում հաղորդել Ձեզ հենց նոր ստացած տեղեկությունները: Ձեզ հետաքրքրող սպիտակահակաս վայրի սագի մասին, վորին դուք նշան են արել № 109 Շ սերիայի ողով:

Արխանգելսկ ֆադաից 50 վերսի վրա, Սպիտակ ծովի ափին ընկած Պրիբրեժնիյ գյուղի ուսուցիչը, սիրալի կերպով հաղորդում է մեզ իր հետեվյալ հետաքրքիր դիտողությունները:

Անցյալ արժա սկզբին նա թափառում եր ծովի ափին իր վորսորդական շան հետ:

Շունը նրա աչքի առաջ բոցեց մի ջրահավ: Ուսուցիչն առաջ յերբեք չեր հանդիպել այն կողմերում այդ հազվագյուտ թռչունին:

Տեսնելով վոր ջրահավը, հագիվ բարձրացած խոտից, իսկույն նորից իջավ նրա մեջ, ուսուցիչը նպասակադրվեց շան ոգնությամբ դուրս քել այնտեղից թռչունին: Բայց ջրահավն իր սովորությամբ սկսեց փախչել վոսոմ:

Ապարդյուն յերկար հալածանքից հետո, շունը՝ վոր վագում եր ջրահավի հետհերով, ուսուցչին հասցրեց ծովափի մեկ ժայռին: Ժայռից շան վրա հարձակվեց մի սապսան, իսկ ջրահավն ոգսվելով նրա շփոթությունից, ծկվեց ինչ վոր տեղ:

Չարմացած, անսպասելի հայտնված բազելի կասադի հարձակումից շան վրա, ուսուցիչը զննեց ժայռը յեվ նրա մեջ նկատեց սապսանի բունը, հողից ընդամենը չորս արեին բարձրության վրա: Նա չվսահեց մոտենալ սապսանի բնին, վորովհետեվ համարձակ գիշատիչը, կարծես թե պարսաւս եր կաշել մարդու յերեսից իր սարսափելի նիրաններով: Ուսուցիչը հենց ուզում եր հեռանալ, վոր իր վոստերի տակ տեսավ բնի վրա նսած սպիտակահակաս սագին: Արագությամբ հանեց կուրսկան յեվ գցեց թռչունի գլխին: Այսպիսով նշան հաջողվեց սագին բռնել: Թռչունը ձեռքին, նա հաջողությամբ թողեց վսանգավոր տեղը:

Սագի վոստի վրա ուսուցիչը հայտնաբերեց Չեր հագցրած ողր: Գրի առավ նրա համարը յեվ թռչունին ազատ թողեց:

Այնուհետեվ ուսուցիչը հաճախ գալիս եր հեռավոր դիտելու սագին, մինչեվ վոր նա հուս հանեց յեվ հեռացավ նրանց հետ ժայռի տակից մոտակա լիճը:

Գիտնականները շատ անգամ են գտել վայրի սագերի բներ սապսանների բնի կողքին: Համարձակ բազենների պահպանության սակ, այդ սագերն իրենց ապահով են զգում թռնամիներից:

Սակայն գիտության համար մինչեւ այժմ հանելուկ է մնում, թե ինչու այդ դաժան գիւշատիները ձեռք չեն տալիս նույն հանելու ամբողջ ժամանակի ընթացքում իրենց դյուրահավատ, բայց անպաշտպան հարեւմաններին:

Համենայն դեպս Ձեր վայրի սագն այս օրի բարեհաջող կերպով նույն է հանել: Հույս ունենանք, վոր յերբվիցե նա նորից կընկնի մարդկանց ձեռքը, յեւ նա, ով կըռնի նրան, կպատմի նրա հետագա վիճակի մասին:

Ի տեղի նախագանի...

Միշտան ստորագրութունը չկարողացավ ջոկել:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0391165

2763

✓ 553

ԳԻՆԸ Ի ՌՈՒՖԼԻ

ВИТ. БИАНКИ
НА ВЕЛИКОМ МОРСКОМ ПУТИ

ГИЗ ССР Армения, Эривань.

201.71
13-69.